

**ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Ο Θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ελλάδα»

Ονοματεπώνυμο: Σκλήφας Ιωάννης

ΑΜ: Β2015097

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ευδοκία Λεοντιάδου

ΚΕΡΚΥΡΑ 2020

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Ευδοκία Λεοντιάδου, για την στήριξη της στη διάρκεια συγγραφής της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Αντί προλόγου

Το κάθε τοπίο το 'χουν αγιάσει οι Έλληνες με τον αγώνα του, το 'χουν υποτάξει σε αψηλό νόημα, και το νόημα αυτό αποτελεί πια την ουσία του. Μετέτρεψαν, με την ομορφιά και το πειθαρχημένο πάθος, τη φυσική του σε μεταφυσική. Αναμέρισαν τα χόρτα, τα χρώματα, τις πέτρες και βρήκαν, βαθιά χωμένη, δροσερή, την ψυχή του. Και στην ψυχή αυτή, της έδωκαν σώμα πότε ένα χαριτωμένο ναι, πότε ένα μύθο και πότε ένα χαρούμενο ντόπιο θεό.

Ωρες πολλές κοίταζαν το ιερό τοπίο της Ολυμπίας. Ευγένεια, ήρεμη περισυλλογή, γελαστή καλοδεχούμενη κοιλάδα ανάμεσα σε χαμηλά μερωμένα βουνά, προφυλαγμένη από τον άγριο βοριά, από τον καφετερό νοτιά, ανοιχτή μονάχα δυτικά κατά τη θάλασσα, απ' όπου καταφτάνει, ανεβαίνοντας το ρέμα του Αλφειού, ο δροσερός πελαγίσιος αγέρας. Δεν υπάρχει τοπίο στην Ελλάδα που να παρακινεί τόσο γλυκά και επίμονα στην ειρήνη και τη συμφιλίωση. Με άσφαλο μάτι οι αρχαίοι το 'χαν διαλέξει να συγκεντρώνονται εδώ, κάθε τέσσερα χρόνια, όλες οι φυλές αδερφωμένες και διαλέγοντας το, το γέμισαν με νόημα και πλήθυναν τη γαλήνη του και τη συμφιλιοτική του υποβολή.

Ζήλιες, έχτρες, εμφύλιοι πόλεμοι σπάραζαν την Ελλάδα, δημοκρατίες, αριστοκρατίες, τυραννίες αλληλοεξοντώνονταν, οι κλειστές λαγκάδες, τ' απομονωμένα νησιά, τα ξεμοναχεμένα ακρογιάλια, οι μικρές ανεξάρτητες πολιτείες δημιουργούσαν έναν πολυκέφαλο ενιαίο και αλληλομισούμενο οργανισμό, τα πάθη έβραζαν στο κάθε στήθος. Και ξαφνικά, κάθε τέσσερα χρόνια, το καλοκαίρι, κήρυκες στεφανωμένοι, οι σπονδοφόροι, ξεκινούσαν από την ιερή τούτη κοιλάδα, έτρεχαν ως τα πέρα του ελληνισμού, διαλαλούσαν την ιμερομηνία των αγώνων, την ανακωχή, προσκαλώντας φίλους και εχτρούς στην Ολυμπία να παίζουν. Απ' όλη την Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα, από τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Θράκη, από τα παράλια της Μαύρης Θάλασσας, της Μικράς Ασίας, της Αίγυπτos, της Κυρήνης, από τη Μεγάλη Ελλάδα και τη Σικελία, έτρεχαν αθλητές και προσκυνητές στην πανελλήνια ιερή κοιτίδα του παιχνιδιού. Δούλοι δεν μπορούσαν να πατήσουν εδώ, μήτε εγκληματίες, μήτε βάρβαροι, μήτε γυναίκες. Μονάχα ελεύτεροι Έλληνες.

Κανένας λαός δεν είχε κατανοήσει τόσο τέλεια την κρυφή και φανερή αξία του παιχνιδιού. Όταν η ζωή κατορθώσει με τον καθημερινόν αγώνα να νικήσει τους εχτρούς γύρω της – φυσικές δυνάμεις και θεριά, την πείνα, τη δίψα την αρρώστεια – τυχαίνει κάποτενα της περισσεύει δύναμη. Τη δύναμη αυτή ζητάει να τη σπαταλήσει παίζοντας. Ο πολιτισμός αρχίζει από τη στιγμή που αρχίζει το παιχνίδι. Όσο η ζωή μάχεται να προστατευτεί από τους εχθρούς

της, να κρατηθεί απάνω στη φλούδα της γης, πολιτισμός δε γεννιέται. Γεννιέται τη στιγμή που η ζωή ικανοποιήσει τις πρώτες ανάγκες της κι αρχίσει να χαίρεται λίγη ανάπαυση.

Πώς να χρησιμοποιήσει την ανάπαυση αυτή, πώς να τη μοιράσει στις διάφορες κοινωνικές τάξεις, πώς να την πληθύνει και να την εξευγενίσει όσο μπορεί; Από τη λύση που δίνει στα προβλήματα αυτά η κάθε ράτσα κι η κάθε αποχή, κρίνεται η αξία και η ουσία του πολιτισμού της¹.

Νίκος Καζαντζάκης

¹ Βλ. [http://www.hecucenter.ru/up/KazatzakisTa3ideutis\[1\].pdf](http://www.hecucenter.ru/up/KazatzakisTa3ideutis[1].pdf) (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/02/2019).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	2
Αντί Προλόγου.....	5
Εισαγωγή.....	7

Κεφάλαιο 1^ο Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαιότητα

1. 1 Αρχαία Ολυμπία - Το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων	8
1. 2 Οι μύθοι.....	10
1. 3 Ιστορικό πλαίσιο	12
1. 3 Ο θεσμός της Ιερής Εκεχειρίας.....	13
1. 4 Τα αγωνίσματα των Αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων.....	15
1. 5 Ονόματα Ολυμπικονικών	22
1. 6 Οι Ελλανοδίκες	24

Κεφάλαιο 2^ο : Τα μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας και η ιστορία τους

2.1 Παλαίστρα.....	27
2.2 Αρχαίο Γυμνάσιο	29
2.3 Ζάνες	31
2.4 Αρχαίο Στάδιο	33
2.5 Πρυτανείο	36
2.6 Βουλευτήριο.....	37
2.7 Βωμός της Ήρας	39
2.8 Εργαστήριο του Φειδία.....	40
2.9 Ναός του Δία.....	42
2.10 Ναός της Ήρας.....	45
2.11 Φιλιπείο	46
2.12 Πελόπιο	48

2.13 Μητρώον	49
2.14 Θησαυροί	50
2.15 Βάθρο της Νίκης του Παιωνίου	52
2.16 Βωμός του Δία	53
2.17 Λεωνιδαίο.....	55
2.18 Θεηκολεών	56
2.19 Ρωμαϊκοί Ξενώνες.....	57
2.20 Νυμφαίο	58
2.21 Ηρώο	60
2.22 Θέρμες Λεωνιδαίου	61
2.23 Θέρμες Κλαδαίου	62
2.24 Θέρμες Κρονίου	63
2.25 Ελληνικά Λουτρά.....	65
2.26 Οικία του Νέρωνα - Ανατολικές Θέρμες.....	66
2.27 Στοά της Ηχούς	68
2.28 Προϊστορικό Κτίριο	69
2.29 Ιππόδρομος	70
Συμπεράσματα	73
Κατάλογος εικόνων.....	74
Βιβλιογραφικές πηγές	80
Διαδικτυακές πηγές.....	81

Εισαγωγή

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι «ο θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ελλάδα». Ο τόπος διεξαγωγής των Αγώνων ήταν η Αρχαία Ολυμπία, η οποία βρίσκεται μεταξύ δυο ποταμών, μεταξύ του Κλαδέου και του Αλφειού ποταμού. Δυτικά βρίσκεται ο Κλαδέος ποταμός, ένα μικρό ποτάμι, ενώ από την άλλη μεριά βρίσκεται ο Αλφειός ποταμός, ο μεγαλύτερος ποταμός ολόκληρης της Πελοποννήσου. Στον χώρο αυτό δεν υπήρχαν σπίτια, αγορές, δρόμοι, όπως συναντά κανείς σε μια πόλη. Η Ολυμπία ήταν ένα ιερό, ένα από τα σημαντικότερα ιερά ολόκληρης της Ελλάδας. Αποτελεί το μέρος γένεσης των πιο σπουδαίων αγώνων, των Ολυμπιακών Αγώνων. Διεξάγονταν κάθε τέσσερα έτη από το 776 π.Χ, και διοργανωνόταν έως το 393 μ.Χ. όταν ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Θεοδόσιος τους κατάργησε οριστικά. Οι αγώνες της Αρχαίας Ολυμπίας δεν είχαν την σημασία που έχουν οι σημερινοί, μοντέρνοι Ολυμπιακοί Αγώνες. Δεν ήταν ένα εμπορικό γεγονός, ούτε ένα αθλητικό γεγονός όπου εταιρείες, προϊόντα και αθλητές διαφημιζόνταν. Αποτελούσαν ένα θρησκευτικό γεγονός, μια μορφή λατρείας προς τον θεό Δία. Εδώ οι νικητές δοξάζονταν ως θεοί, το όνομα τους έμενε στην ιστορία και αυτό ήταν το σπουδαιότερο έπαθλο, για το οποίο αγωνιζόταν κάθε αθλητής.

Πλήθος κόσμου συγκεντρώνονταν στην Ολυμπία και συνειδητοποιούσαν ότι είχαν κοινούς σκοπούς, κοινή θρησκεία, κοινά ήθη και έθιμα. Το γεγονός αυτό ενδυνάμωνε το συναίσθημα του ελληνισμού της εποχής εκείνης στα πέρατα του κόσμου. Τα πιο μεγάλα ιδανικά του αθλητισμού γεννήθηκαν στον χώρο αυτό. Η ευγενής άμιλλα, ο ανταγωνισμός με ίσους όρους, η τίμια μάχη, η άθληση για την άσκηση του σώματος που σε συνδυασμό με την προώθηση της ειρήνης και της συναδέλφωσης συνθέτουν την Ολυμπιακή Ιδέα, τον Ολυμπισμό, όπως τον εννοούσαν και τον εφάρμοζαν οι αρχαίοι Έλληνες. Με το πέρασμα των χρόνων και την τεράστια απήχηση που είχαν οι αγώνες, περισσότεροι από 45.000 επισκέπτες συνέρρεαν στον τόπο της Ολυμπίας για να γίνουν μάρτυρες του αληθινού μεγαλείου του ιερού και των μνημείων του.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Αρχαία Ολυμπία - Το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων

Στη δυτική Πελοπόννησο, στην πανέμορφη κοιλάδα του ποταμού Αλφειού, άνθισε το πιο δοξασμένο ιερό της αρχαίας Ελλάδας, που ήταν αφιερωμένο στον πατέρα των θεών, τον Δία. Απλώνεται στους νοτιοδυτικούς πρόποδες του κατάφυτου Κρονίου λόφου, μεταξύ των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου, που ενώνονται σε αυτή την περιοχή². Παρά την απομονωμένη θέση της κοντά στη δυτική ακτή της Πελοποννήσου, η Ολυμπία καθιερώθηκε στο πανελλήνιο ως το σημαντικότερο θρησκευτικό και αθλητικό κέντρο. Εδώ γεννήθηκαν οι σπουδαιότεροι αγώνες της αρχαίας Ελλάδας, οι Ολυμπιακοί, που γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμήν του Δία, ένας θεσμός με πανελλήνια ακτινοβολία και λάμψη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Διεξάγονταν κάθε τέσσερα έτη από το 776 π.Χ, και διοργανωνόταν έως το 393 μ.Χ. όταν ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Θεοδόσιος τους κατάργησε οριστικά. Κατά τον 19ο αιώνα πραγματοποιήθηκαν 4 διοργανώσεις των Ολύμπιων στην Αθήνα ως αναβίωση των αρχαίων ολυμπιακών αγώνων. Από το 1896, οι σύγχρονοι αγώνες έγιναν διεθνείς και αναβίωσαν με την ονομασία Ολυμπιακοί Αγώνες, γνωστοί και ως θερινοί Ολυμπιακοί ενώ διεξάγονται και χειμερινοί ολυμπιακοί αγώνες από το 1924. Η απαρχή της λατρείας και των μυθικών αναμετρήσεων που έλαβαν χώρα στην Ολυμπία χάνεται στα βάθη των αιώνων. Οι τοπικοί μύθοι σχετικά με τον ισχυρό βασιλιά της περιοχής, τον ξακουστό Πέλοπα, και τον ποτάμιο θεό Αλφειό, φανερώνουν τους ισχυρούς δεσμούς του ιερού τόσο με την Ανατολή όσο και με τη Δύση³.

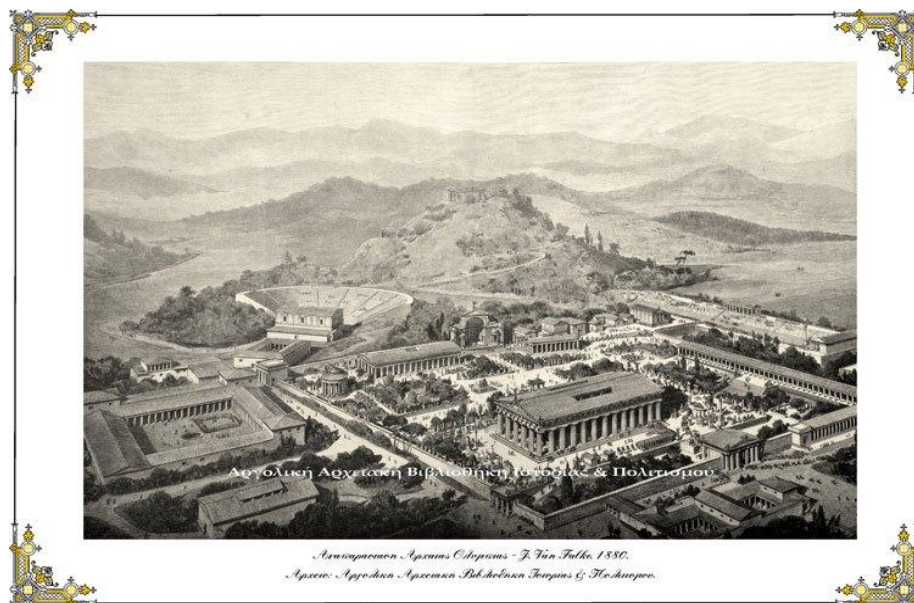
Τα παλαιότερα ευρήματα στο χώρο της Ολυμπίας εντοπίζονται στους νότιους πρόποδες του Κρονίου λόφου, εκεί όπου αναπτύχθηκαν τα πρώτα ιερά και οι προϊστορικές λατρείες. Μεγάλος αριθμός οστράκων, που χρονολογούνται στην Τελική Νεολιθική εποχή (4η χιλιετία π.Χ.), βρέθηκαν στο βόρειο πρानές του σταδίου. Ίχνη κατοίκησης και των τριών περιόδων της Εποχής του Χαλκού έχουν εντοπισθεί στην ευρύτερη περιοχή της Άλτεως και του Νέου Μουσείου. Στην Πρωτοελλαδική II περίοδο (2800-2300 π.Χ.) κατασκευάστηκε μεγάλος τύμβος, που αποκαλύφθηκε στα κατώτερα στρώματα του Πελοπίου, και στην Πρωτοελλαδική III περίοδο (2150-2000 π.Χ.) οικοδομήθηκαν τα πρώτα αψιδωτά κτήρια του οικισμού. Σύμφωνα με την αρχαία παράδοση, τον 11ο αιώνα π.Χ. στην ευρύτερη περιοχή της

² Κοντός, Γ. *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*. Bookstars – Γιωργαράς, Αθήνα 2016 · Φαράντος, Γ. Δ. Εισαγωγή στην Ολυμπιακή παιδεία. Αθήνα, 2004.

³ Δρακόπουλος Δ. *Ολυμπία. Μύθοι και Ερμηνείες*. Αθήνα, 2006.

Ολυμπίας εγκαταστάθηκαν οι Αιτωλοί, με αρχηγό τον Όξυλο, οι οποίοι ίδρυσαν το κράτος της Ήλιδας. Προς τα τέλη της μυκηναϊκής εποχής πιθανότατα διαμορφώθηκε και το παλαιότερο πρωτόγονο ιερό, αφιερωμένο σε τοπικές και πανελλήνιες θεότητες⁴.

Γύρω στο 10ο-9ο αι. π.Χ. άρχισε να διαμορφώνεται η Άλτις, το ιερό άλσος που ήταν κατάφυτο με αγριελιές, πεύκα, πλατάνια, λεύκες και δρυς⁵. Τότε καθιερώθηκε η λατρεία του Δία, και η Ολυμπία από τόπος κατοίκησης έγινε τόπος λατρείας. Για αρκετό καιρό μέσα στο ιερό δεν υπήρχαν οικοδομήματα, παρά μόνο η Άλτις, που προστατευόταν από περίβολο, μέσα στον οποίο υπήρχαν βωμοί για τις θυσίες στους θεούς και ο τύμβος του Πελοπίου. Τα πολυάριθμα αναθήματα, κυρίως ειδώλια, χάλκινοι λέβητες και τρίποδες τοποθετούνταν στην ύπαιθρο, πάνω σε κλαδιά δένδρων και σε βωμούς. Στην Γεωμετρική εποχή χρονολογούνται και τα πρώτα ειδώλια που απεικονίζουν τον Δία, τον κύριο του ιερού. Το 776 π.Χ. αναδιοργανώθηκαν προς τιμήν του οι αγώνες, από τον Ίφιτο, βασιλιά της Ήλιδας, από τον Κλεοσθένη της Πίσας και τον Λυκούργο της Σπάρτης, οι οποίοι θέσπισαν και την ιερή εκχειρία. Τα Ολύμπια τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια και σύντομα απέκτησαν πανελλήνιο χαρακτήρα⁶.

Εικόνα 1: Αναπαράσταση Αρχαίας Ολυμπίας (Representation of Ancient Olympia)

⁴ Ό.π. Κοντός.

⁵ Ό.π. Κοντός.

⁶ Ό.π. Κοντός.

Στην Αρχαϊκή Εποχή άρχισε η μεγάλη ανάπτυξη του ιερού, όπως δείχνουν τα χιλιάδες αφιερώματα της περιόδου, όπλα, ειδώλια, λέβητες και πολλά άλλα, ενώ τότε οικοδομήθηκαν τα πρώτα μνημειακά κτήρια: ο ναός της Ήρας, το Πρυτανείο, το Βουλευτήριο, οι θησαυροί και το πρώτο στάδιο. Η ακμή του ιερού συνεχίσθηκε και στην κλασική εποχή, όταν κτίσθηκε ο μεγαλοπρεπής ναός του Δία (470-456 π.Χ.), λουτρά, στοές, θησαυροί, βοηθητικά κτήρια, και το στάδιο, το οποίο μεταφέρθηκε ανατολικότερα των δύο αρχαϊκών, εκτός της ιεράς Άλτεως. Πολυάριθμα ήταν και τα αφιερώματα που προσέφεραν οι πιστοί. Οι χιλιάδες ανδριάντες και άλλα πολύτιμα έργα που υπήρχαν σε όλο τον ιερό χώρο της Άλτεως χάθηκαν, δεδομένου ότι το ιερό συλήθηκε αρκετές φορές κατά την αρχαιότητα, ιδιαίτερα στη Ρωμαϊκή εποχή. Κατά την Ελληνιστική εποχή συνεχίσθηκε η ανέγερση οικοδομημάτων κυρίως κοσμικού χαρακτήρα, όπως το γυμνάσιο και η παλαίστρα, και στα ρωμαϊκά χρόνια έγιναν μετασκευές στα υπάρχοντα κτήρια. Οικοδομήθηκαν επίσης θέρμες, πολυτελείς κατοικίες και το υδραγωγείο. Το ιερό λεηλατήθηκε, προκειμένου τα εξάίρετα αφιερώματα να κοσμήσουν ρωμαϊκές επαύλεις.

Η λειτουργία του συνεχίσθηκε κανονικά τα πρώτα χριστιανικά χρόνια επί Μεγάλου Κωνσταντίνου. Το 393 μ.Χ. έγιναν οι τελευταίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και λίγο αργότερα ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Θεοδόσιος Α΄, με διάταγμά του απαγόρευσε οριστικά την τέλεσή τους, ενώ επί Θεοδοσίου Β΄, επήλθε η οριστική καταστροφή του ιερού (426 μ.Χ.)⁷. Στα μέσα του 5ου αι. μ.Χ. επάνω στα ήδη ερειπωμένα κτίσματα αναπτύχθηκε μικρός χριστιανικός οικισμός, και το εργαστήριο του Φειδία μετατράπηκε σε παλαιοχριστιανική βασιλική. Δύο μεγάλοι σεισμοί, το 522 και 551 μ.Χ. προκάλεσαν την οριστική καταστροφή του ιερού, εφ' όσον τότε κατέρρευσαν όσα κτήρια είχαν απομείνει όρθια, μεταξύ αυτών και ο ναός του Δία. Στους αιώνες που ακολούθησαν ο χώρος καλύφθηκε από τις πλημμύρες των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου και από τις κατολισθήσεις του Κρονίου λόφου και η Ολυμπία πέρασε στη λησμονιά με τα ερείπια καλυμμένα από επίχωση 5-7 μέτρων. Η περιοχή ονομάσθηκε Αντίλαλος και μόλις το 1766 εντοπίσθηκε η θέση του αρχαίου ιερού⁸.

Η πρώτη ανασκαφή στο χώρο διεξήχθη το 1829 από τη Γαλλική Επιστημονική Αποστολή στην Πελοπόννησο, με επικεφαλή το στρατηγό Ν. J. Maison. Τότε αποκαλύφθηκε μέρος του ναού του Δία και τμήματα των μετοπών που τον κοσμούσαν, πολλά από τα οποία μεταφέρθηκαν στο Μουσείο του Λούβρου. Η συστηματική έρευνα του ιερού άρχισε το 1875 από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και με διακοπές συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Οι

⁷ Ό.π. Κοντός

⁸ Ό.π. Δρακόπουλος.

πιο πρόσφατες έρευνες, την τελευταία δεκαετία, έγιναν στο νοτιοδυτικό κτήριο, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Wurzburg και μέλους του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου κ. U. Sinn, και στα προϊστορικά κτήρια του ιερού, υπό τη διεύθυνση του Δρ H. Kyrieleis, τ. Διευθυντή του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου. Σήμερα, παράλληλα με το ανασκαφικό έργο σε όλο το χώρο του αρχαίου ιερού πραγματοποιούνται έργα συντήρησης και αναστήλωσης.

1.2 Οι Μύθοι

Μέχρι σήμερα έχουν διατυπωθεί διαφορετικοί μύθοι για το πώς ξεκίνησαν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες. Σύμφωνα με τον επικρατέστερο, στην Ολυμπία ο Δίας πάλεψε με τον πατέρα του, Κρόνο, τον οποίο τελικά νίκησε και πήρε τη θέση του στο θρόνο. Στην μνήμη για τη μεγάλη του νίκη, ο Δίας δημιούργησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες⁹. Ένας δεύτερος μύθος αναφέρει ότι η γένεση των Ολυμπιακών Αγώνων σχετίζονται με τον βασιλιά Οινόμαο της Αρχαίας Πίσας. Ένας χρησμός είχε πει στον βασιλιά ότι θα πεθάνει από το χέρι του γαμπρού του. Έτσι, ο Οινόμαος σκέφτηκε ένα σχέδιο με το οποίο θα εμπόδιζε την κόρη του να παντρευτεί. Όταν η κόρη του Ιπποδάμεια είχε φτάσει σε ηλικία γάμου, ανακοίνωσε ότι κάθε μνηστήρας θα έπρεπε να αγωνιστεί μαζί του στο άθλημα της αρματοδρομίας. Μόνο αν εκείνος τον κέρδιζε, θα παντρευόταν την κόρη του αλλά αν έχανε, θα θανατώνονταν.

Παρά τον κίνδυνο που υπήρχε, πολλοί μνηστήρες συμμετείχαν στους αγώνες αλλά κανείς τους δεν κατάφερε να κερδίσει. Βέβαια, κανείς τους δεν γνώριζε πως ο Οινόμαος είχε στην κατοχή του τα αθάνατα άλογα του Άρη. Όταν έφτασε ο Πέλοπας, ο οποίος ζήτησε την κόρη του βασιλιά σε γάμο, η Ιπποδάμεια τον ερωτεύτηκε και δέχτηκε να συνωμοτήσει μαζί με τον ηνίοχο του παλατιού για να τη βοηθήσει να κερδίσει τον αγώνα. Είχαν αποφασίσει να σαμποτάρουν το άρμα του Οινόμαου. Όταν ξεκίνησε η αρματοδρομία, ο βασιλιάς μπερδεύτηκε στα ηνία των αλόγων και σύρθηκε στο στάδιο μέχρι θανάτου. Ο Πέλοπας και η Ιπποδάμεια παντρεύτηκαν. Έτσι οι αγώνες ιδρύθηκαν από τον Πέλοπα για να τιμήσει τον Δία, που τον βοήθησε να νικήσει αλλά και για να τιμήσει τον νεκρό Οινόμαο¹⁰.

Σύμφωνα με άλλο μύθο, τους αγώνες καθιέρωσε ο ημίθεος Ηρακλής. Στον πέμπτο άθλο του, συμφώνησε με τον βασιλιά Αυγέα της Ηλείας να καθαρίσει τους στάβλους του, με αντάλλαγμα το ένα δέκατο των αγελάδων του. Ο Αυγέας δεν τήρησε την υπόσχεσή του και ο Ηρακλής του κήρυξε πόλεμο, που κέρδισε. Μετά από τη νίκη, και προς τιμή του πατέρα του Δία, ο Ηρακλής καθιέρωσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες¹¹.

⁹ Ο.π. Δρακόπουλος.

¹⁰ Βλ.

<https://www.gtp.gr/LocInfo.asp?Code=E&PrimeCode=EGRGIL10OLYOLY00041&PrimeLevel=10&Level=1&LastAns=0&PrimeInfo=12&InfoId=43&lng=1> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/02/2019).

¹¹ Ο.π.

1.3 Ο θεσμός της Ιερής Εκεχειρίας

Η ιερή εκεχειρία υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους θεσμούς που σχετιζόταν με την οργάνωση των Ολυμπιακών και των άλλων πανελλήνιων αγώνων και άσκησε μεγάλη επίδραση στους αρχαίους Έλληνες σε ολόκληρη την περίοδο κατά την οποία εφαρμόστηκε. Ο θεσμός της Ιερής Εκεχειρίας καθιερώθηκε τον 8ο αιώνα π.χ. Οι δημιουργοί της, οι αρχαίοι Έλληνες Βασιλιάδες Ήφητος, Κλεισθένης και Λυκούργος, υπέγραψαν τη μεγαλύτερη σε διάρκεια συμφωνία ειρήνης στην Ιστορία, την Ολυμπιακή Εκεχειρία, η οποία αργότερα επικυρώθηκε ως συνθήκη και από τις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις-κράτη¹².

Η λέξη προέρχεται από το ρήμα «έχω» και το ουσιαστικό «χειρ», δηλαδή «χέρι» και σημαίνει «συγκρατώ το χέρι μου»¹³. Στην πραγματικότητα σημαίνει αναστολή των εχθροπραξιών ανάμεσα σε αντιμαχόμενες παρατάξεις. Ειδικά για τους μεγάλους πανελλήνιους αγώνες, η εκεχειρία αφορούσε την περίοδο πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη διεξαγωγή των αγώνων. Στη διάρκειά της, όλες οι πόλεις που μετείχαν στους αγώνες επέτρεπαν την διέλευση των αθλητών και των θεατών από τα εδάφη τους, ανεξαρτήτως των οποιωνδήποτε πολεμικών συγκρούσεων, που λάμβαναν χώρα εκείνη την περίοδο.

Η παράδοση αποδίδει την καθιέρωση της ιερής εκεχειρίας στον βασιλιά της Ήλιδας, Ίφιτο, που υπήρξε και ο αναμορφωτής των Ολυμπιακών αγώνων¹⁴. Ο Ίφιτος είχε στείλει αντιπροσώπους στο μαντείο των Δελφών, προκειμένου να ρωτήσουν τι θα έπρεπε να κάνει ο ίδιος για να σταματήσουν οι εμφύλιες συγκρούσεις που μάστιζαν τον ελληνικό κόσμο. Η Πυθία τον συμβούλεψε να ανασυστήσει τους Ολυμπιακούς αγώνες και να καθιερώσει την ιερή εκεχειρία, για να ενοποιηθούν οι πόλεις που θα συμμετείχαν στα αθλητικά δρώμενα. Την απόφαση για την εφαρμογή της εκεχειρίας συνυπέγραψαν ο Κλεοσθένης, βασιλιάς της Πίσας, και ο νομοθέτης της Σπάρτης, Λυκούργος. Οι όροι της εκεχειρίας γράφηκαν πάνω σε έναν χάλκινο δίσκο, που φυλασσόταν από τους Ηλείους διοργανωτές στο ναό της Ήρας στην Ολυμπία. Επιβεβαίωση για την ύπαρξη του δίσκου παρέχουν τόσο ο Αριστοτέλης όσο και ο περιηγητής Πausanias.

¹² Μαυροματάκη, Μ. (2002), *Ολυπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*. Αθήνα: Εκδ. Καστανιώτη.

¹³ Βλ. http://olympicsmuseum.esy.es/?page_id=507 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/02/2019).

¹⁴ Ο.π.

Εκτός από τον δίσκο, οι πηγές αναφέρουν ότι υπήρχε και μία γλυπτική παράσταση, που απεικόνιζε τον Ίφιτο να δέχεται στεφάνι από την προσωποποίηση της εκεχειρίας. Το σύμπλεγμα, που βρισκόταν στον πρόναο του ναού του Δία, ήταν ανάθημα του Μικύθου, ο οποίος ήταν οικονομικός διαχειριστής του Αναξίλα, τυράννου του Ρηγίου στην Κάτω Ιταλία. Οι πραγματικές ρίζες της εκεχειρίας, όμως, φαίνεται ότι εντοπίζονται στις πολεμικές συρράξεις και συγκεκριμένα στην ανακωχή που ακολουθούσε το τέλος των συγκρούσεων, προκειμένου να ταφούν οι νεκροί των αντίπαλων πλευρών. Σε αρκετές περιπτώσεις, την ταφή συμπλήρωναν νεκρικοί αγώνες¹⁵. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τοποθετείται ιστορικά η εμφάνιση της εκεχειρίας και η σύνδεσή της με τους αθλητικούς αγώνες.

Παράλληλα, ο θεσμός απέκτησε και θρησκευτικό περιεχόμενο, καθώς οι αρχαίοι Έλληνες τον θεωρούσαν ιερό, προστατευόμενο από τους θεούς και ιδίως από τον Απόλλωνα, με τις συμβουλές του οποίου η Πυθία είχε προτείνει την καθιέρωσή του. Όμως οι λόγοι ύπαρξης της εκεχειρίας ήταν περισσότερο πρακτικοί παρά λατρευτικοί. Αδιαμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι οι Ολυμπιακοί αγώνες, όπως και οι υπόλοιποι πανελλήνιοι αγώνες, ξεκίνησαν ως θρησκευτικές πράξεις. Ο χώρος διεξαγωγής των αγώνων επιβαλλόταν να παρέχει ηρεμία και ασφάλεια στους αθλητές και στους θεατές. Ακόμη, έπρεπε να καταστεί ασφαλής και η άφιξη των αθλητών και των προσκυνητών στο ιερό, όπου τελούνταν οι αγώνες. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η προσέλκυση θεατών για να παρακολουθήσουν τους αγώνες. Η εκεχειρία ήταν ο ασφαλέστερος τρόπος έλξης των προσκυνητών και δεν πρέπει να παραγνωριστεί το οικονομικό όφελος των διοργανωτών από την παρουσία μεγάλου πλήθους θεατών. Επίσης, κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας, γινόταν αναστολή των θανατικών ποινών που είχαν επιβληθεί από τις πόλεις που συμμετείχαν¹⁶.

¹⁵ Ο.π.

¹⁶ Ο.π.

1. 4 Τα αγωνίσματα των Αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων

Τα αγωνίσματα των σημερινών Ολυμπιακών Αγώνων προέρχονται από τα αγωνίσματα των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Υπάρχουν ωστόσο σημαντικές διαφορές, αφού στην αρχαιότητα τα αγωνίσματα ήταν ιδιαίτερα βίαια, γεγονός που σχετίζεται με τους πολλούς πολέμους στους οποίους συμμετείχαν οι Έλληνες. Η προπόνηση και η άθληση εκείνη την εποχή αποτελούσε μέρος της καθημερινής τους ζωής. Δεν είναι τυχαίο πως οι Έλληνες τόσο στη μάχη του Μαραθώνα όσο και στη μάχη των Θερμοπυλών βγήκαν νικητές¹⁷.

Οι αθλητές συνέρρεαν στην Αρχαία Ολυμπία όχι σαν ομάδες, αλλά σαν εκπρόσωποι του εαυτού τους. Κίνητρο για την συμμετοχή τους στους Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν μόνο η νίκη. Τα αγωνίσματα ήταν οι αγώνες δρόμου, η πάλη, η πυγμαχία, το πένταθλο, το περίφημο παγκράτιο και η αρματοδρομία. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο αγώνισμα ήταν ο απλός αγώνας δρόμου, το «σταδίων», μια κούρσα 200 περίπου μέτρων (ένα στάδιο), ενώ ο «δίαυλος» ήταν ένας αγώνας δρόμου όπου οι αθλητές έτρεχαν τη διπλή διαδρομή. Το 720 π.Χ. προστέθηκε ο «δόλιχος», ένας αγώνας αντοχής 3,5 και 4 χιλιομέτρων. Γύρω στο 520 π.Χ. στα αγωνίσματα προστέθηκε ο «οπλίτης δρόμος», ένας αγώνας 400 μέτρων όπου οι αθλητές έπρεπε να φορούν πανοπλία. Η «οπλιτοδρομία» συνδέεται με το γεγονός της αναγκαιότητας της πολεμικής ετοιμότητας και της προετοιμασίας. Οι ασπίδες βρίσκονταν στον ναό του Δία και ήταν ισοβαρής για όλους τους αθλητές, ώστε να μην υπάρχουν παρατυπίες¹⁸.

Εικόνα 2: Αγώνες δρόμου

¹⁷ Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα, (1982). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

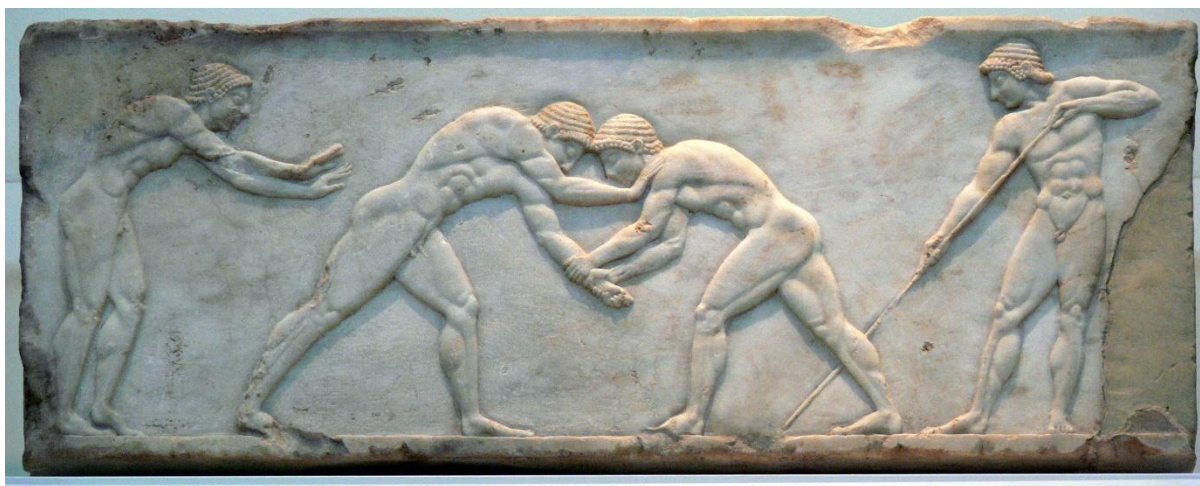
¹⁸ Ο.π.

Πένταθλο

Τα επόμενα χρόνια προστέθηκαν περισσότερα αγωνίσματα και θεατές συνέρρεαν στην Αρχαία Ολυμπία για να παρακολουθήσουν από κοντά τους γενναίους Έλληνες αθλητές. Ένα ακόμη άθλημα ήταν το πένταθλο, το οποίο διεξάγονταν στον ιππόδρομο της Αρχαίας Ολυμπίας. Οι αθλητές έπρεπε να αγωνιστούν σε πέντε επιμέρους αγωνίσματα, τον δρόμο, το άλμα, την πάλη, την τοξοβολία και το ακόντιο. Νικητής του πεντάθλου ήταν όποιος κέρδιζε από τις πέντε νίκες, τις τρεις πρώτες. Τα ζευγάρια αγωνίζονταν μεταξύ τους μετά από κλήρωση¹⁹.

Πάλη

Ένα ακόμη άθλημα ήταν η πάλη, ένα αγώνισμα ιδιαίτερα δημοφιλές. Σύμφωνα με τον μύθο ο Θησέας ήταν αυτός που ανακάλυψε την τεχνική της πάλης. Εδώ οι αθλητές έπρεπε να έχουν εκτός από σωματική δύναμη, τεχνική και ευελιξία στις κινήσεις τους. Ο αθλητής που έριχνε τον αντίπαλο στο έδαφος ήταν ο νικητής ενός «παλαίσματος», ενώ χρονικοί περιορισμοί δεν υπήρχαν. Ο νικητής έπρεπε να κάνει τρία «παλαίσματα» και τα δυο να είναι νικηφόρα²⁰.

Εικόνα 3: Η πάλη στην αρχαία Ελλάδα

¹⁹ Ο.π. Δρακόπουλος.

²⁰ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Ο αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα». Εκδοτική Αθηνών, Τόμος Β΄.

Πυγμαχία

Ένα άθλημα παρόμοιο με αυτό της πάλης, ήταν η πυγμαχία. Οι αθλητές φορούσαν γάντια με δερμάτινα λουριά από τον αγκώνα μέχρι τις γροθιές, ενώ τα δάχτυλα τους έμεναν ακάλυπτα ώστε να κλείνουν και να σχηματίζουν γροθιά. Οι αθλητές αγωνίζονταν για αρκετή ώρα, ενώ όταν ξεπερνούσαν το χρονικό όριο, οι αγωνιστές έπρεπε να κάνουν την ονομαζόμενη «κλίμακα». Δηλαδή οι πυγμάχοι έμεναν ακίνητοι, χωρίς να αμύνονται ή να αποφεύγουν κάποιο χτύπημα. Εναλλακτικά αντάλλασσαν χτυπήματα μέχρι κάποιος από τους δύο να καταρρεύσει. Μαρτυρίες που έρχονται από εκείνη την εποχή αποκαλύπτουν πως νικητής στο αγώνισμα της πυγμαχίας ήταν ο αθλητής που κατόρθωνε να μην χτυπηθεί, αλλά ούτε και να χτυπήσει σοβαρά τον αντίπαλο. Στόχος ήταν να προκαλέσει την κατάρρευση του λόγω εξάντλησης²¹.

Εικόνα 4: Αρχαίοι Έλληνες πυγμάχοι

²¹ Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα, (1982). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

Άλμα

Ένα ακόμη άθλημα ήταν το άλμα. Εδώ οι αθλητές χρησιμοποιούσαν ένα βοηθητικό όργανο, τους λεγόμενους «αλτήρες», δυο βαράκια τα οποία ζύγιζαν από 1.600 έως 4.600 γραμμάρια. Τη στιγμή του άλματος τα πετούσαν λίγο πριν την προσγείωση πίσω ώστε να πάρουν μεγαλύτερη ώθηση και να κάνουν καλύτερο άλμα. Από εδώ έχουμε και τη φράση «υπερέβη τα εσκαμμένα», όπου ήταν αθλητικός έπαινος. Αφορούσε αθλητές-φαινόμενα του άλματος εις μήκος που μπορούσαν και ξεπερνούσαν το σκάμμα· υπερέβαιναν τα εσκαμμένα· πηδούσαν δηλαδή πάνω από 16 μέτρα. Ο κανονισμός επέβαλε στον αθλητή να προσγειωθεί όρθιος και να σταθεί ακίνητος ακριβώς στο σημείο επαφής του με το έδαφος. Το σημείο προσγείωσης ήταν ανασκαμμένο για να είναι το χώμα μαλακό²².

Εικόνα 5: Ο άλτης μαζί με τους «αλτήρες» στα χέρια

²² Ο.π.

Δισκοβολία

Η δισκοβολία ήταν ένα αγώνισμα βολής που εξελίχθηκε από την ρίψη πέτρας στη μάχη και διεξαγόταν αρχικά με απλές πέτρες μεγάλων διαστάσεων, όπως αποδεικνύουν ευρήματα που βρέθηκαν στο χώρο της αρχαίας Ολυμπίας. Οι δίσκοι ζύγιζαν από 1.300 έως 5.700 γραμμάρια και πάνω τους οι αθλητές έγραφαν διάφορες επικλήσεις προς τους θεούς. Η τεχνική ρίψης δίσκου ήταν απαθανατισμένη σε πολλές αγγειογραφίες, ανάγλυφα και ανδριάντες, το πιο γνωστό από αυτά είναι ο παγκόσμιος γνωστός δισκοβόλος του Μύρωνα.²³

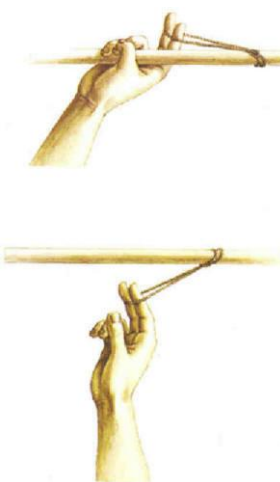

Εικόνα 6: Ο δισκοβόλος

²³ Ο.π.

Ακόντιο

Το ακόντιο, ήταν επίσης ένα άθλημα εμπνευσμένο από το αντίστοιχο πολεμικό όπλο που στην περίπτωση των αγώνων είχε κατασκευαστεί αποκλειστικά για αθλητική χρήση. Ήταν μικρότερο, ελαφρότερο και κατέληγε με μυτερό άκρο. Στη μέση του κονταριού ήταν προσαρμοσμένη μια «αγκύλη» που ήταν μια θηλιά ώστε να δίνει στον αθλητή μεγαλύτερη ώθηση. Νικητής ήταν αυτός που θα έριχνε το ακόντιο πιο μακριά²⁴.

Εικόνα 7, 8: Ο αθλητής ακοντίου και η αγκύλη, μια λωρίδα δέρματος προσαρμοσμένη στο κέντρο βάρους του ακοντίου με μήκος περίπου στα 40εκ.

²⁴ Ο.π.

Παγκράτιο

Ένα από τα δυσκολότερα και πιο βίαια αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων, ήταν το παγκράτιο. Το συγκεκριμένο αγώνισμα ήταν ένας συνδυασμός πάλης και πυγμαχίας. Οι αθλητές χτυπούσαν τον αντίπαλο με τα χέρια και τα πόδια τους. Τέλος οι αρματοδρομίες ήταν τα αγωνίσματα που προσέλκυαν περισσότερους θεατές²⁵.

Εικόνα 9: Το παγκράτιο

Αφού τελείωναν τα αγωνίσματα οι νικητές των αγώνων δεν ανταμείβονταν με χρήματα ή άλλα υλικά αγαθά. Το έπαθλο ήταν ο κότινος, ένα στεφάνι αγριελιάς, η πανελλήνια δόξα και οι τιμές που διαρκούσαν μια ζωή. Αρκετοί αθλητές θεωρούνταν ήρωες και λατρεύονταν ακόμη και μετά το θάνατο τους. Οι ελλανοδίκες στεφάνωναν τους νικητές στη διάρκεια μια μεγάλης γιορτής και οι συγγενείς τους τραγουδούσαν περήφανοι και τους αφιέρωναν τραγούδια. Όταν κάποιος νικητής επέστρεφε στην πατρίδα του οι κάτοικοι κατεδάφιζαν ένα μέρος από τα τείχη για να δείξουν με τέτοια παλληκάρια οι πόλεις δεν χρειάζονται τείχη για να προστατευθούν²⁶.

²⁵ Βλ.

<https://www.newmail.gr/%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BD-%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B1%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%84/>

(ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 11/03/2020).

²⁶ Ο.π. Δρακόπουλος.

1.5 Ονόματα Ολυμπιονικών

Ο πρώτος γνωστός κατάλογος ολυμπιονικών συντάχθηκε από τον Ιππία τον Ηλείο στο έργο «Όλυμπιονικών ἀναγραφή» στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ.²⁷ Στη συνέχεια ακολούθησαν πολλοί άλλοι κατά την αρχαιότητα, είτε αποσπασματικοί και περιγραφικοί, όπως οι αναφορές του περιηγητή Παυσανία του 2ου αιώνα μ.Χ. και του συγγραφέα Αθήναιου, είτε αναλυτικοί όπως του συγγραφέα Σέξτου Ιουλίου Αφρικανού κατά τον 1ο αιώνα μ.Χ. και του μοναχού Πανόδωρου του Αλεξανδρινού τον 5ο αιώνα μ.Χ. Επιπλέον, ανώνυμα ανακαλυφθέντα έγγραφα όπως οι πάπυροι της Οξυρρύγχου, στους οποίους περιέχουν τρεις καταλόγους ολυμπιονικών και πολλές επιγραφές μνημείων και αγαλμάτων οι οποίες δίνουν πληροφορίες για τον ολυμπιονίκη στο οποίο αφιερώθηκαν²⁸.

Παράλληλα υπάρχει πλήθος επιπλέον αναφορών στα διάφορα αρχαία έργα πολλών συγγραφέων είτε σε ολυμπιονίκες είτε στα έτη τέλεσης των διοργανώσεων, καθώς το χρονικό των διοργανώσεων είχε την πρακτική χρήση ημερολογίου με τις διοργανώσεις να αποτελούν τα ορόσημα, μια πρακτική που φαίνεται να ξεκίνησε τον 4ο αιώνα π.Χ. στα γραπτά του Φίλιστου του Συρακούσιου και του Τίμαιου του Ταυρομενίτη και αργότερα χρησιμοποιήθηκε ευρέως από τον Αριστοτέλη και τον Ερατοσθένη τον Κυρηναίο ως ένα ενιαίο και κοινό σύστημα χρονολόγησης για όλες τις πόλεις του ελληνικού κόσμου²⁹.

Ο πρώτος καταγεγραμμένος ολυμπιονίκης υπήρξε ο Κόροιβος ο Ηλείος, ο οποίος ήταν μάγειρας στο επάγγελμα και αθλητής από την Ήλιδα. Κέρδισε τον αγώνα δρόμου ενός σταδίου στους πρώτους καταγεγραμμένους Ολυμπιακούς Αγώνες, το 776 π.Χ.. Ο αγώνας αυτός αποτελούσε το μοναδικό αγώνισμα στίβου στις πρώτες 13 Ολυμπιάδες³⁰. Ο τάφος του βρισκόταν στα σύνορα της Ήλιδας και πάνω του υπήρχε επιγραφή αναφερόμενη στη νίκη του αυτή. Αξιοσημείωτο είναι πως ο Κόροιβος αυτός ταυτίζεται με τον Κόροιβο τον ήρωα, πρόσωπο της ελληνικής μυθολογίας³¹.

Ένα ακόμη σημαντικό όνομα ήταν ο Αντίμαχος ο Δυσπόντιος ή Αντίμαχος ο Ήλειος, ήταν αρχαίος Έλληνας αθλητής από τους Δυσπόντιους³² της Ηλείας, ο οποίος αναφέρεται από τον ιστορικό Ευσέβιο του 3ου αιώνα μ.Χ. ως ο νικητής του αγωνίσματος του σταδίου στους 2ους ολυμπιακούς αγώνες της αρχαιότητας το 772 π.Χ. Επιπλέον, ο Άνδροκλος ο Μεσσήνιος,

²⁷ Σβολόπουλος, Χ., Γδοντέλλης, Α. (εκδ.), *Λεύκωμα Ολυμπιακών Αγώνων. 776 π.Χ. - 1896-1980*, Αθήνα 1980.

²⁸ Ο.π.

²⁹ Ο.π.

³⁰ Golden, Mark (2003). *Sport in the ancient world from A to Z*. London: Routledge. σελ. 44.

³¹ Ο.π. Σβολόπουλος.

³² Βλ. <http://www.sportolimpico.it/dmdocuments/GO-ANTICHI-2.pdf> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28/06/2020).

ήταν αρχαίος Έλληνας αθλητής από τη Μεσσηνία ο οποίος στέφθηκε ολυμπιονίκης στους 3ους ολυμπιακούς αγώνες της αρχαιότητας το 768 π.Χ. στο αγώνισμα του σταδίου. Πιθανώς πρόκειται για το ίδιο άτομο με τον Ανδροκλή ο οποίος ήταν ο ηγεμόνας της Μεσσηνίας κατά τον Α΄ Μεσσηνιακό πόλεμο³³.

Επίσης, ο Πολυχάρης, ήταν αρχαίος Έλληνας αθλητής από τη Μεσσήνη ο οποίος υπήρξε ολυμπιονίκης στο άθλημα του σταδίου το 764 π.Χ. στους 4ους αρχαίους ολυμπιακούς αγώνες. Ακόμη, ο Αισχίνης ο Ηλείος ήταν αρχαίος Έλληνας ολυμπιονίκης από την Ηλεία, και στέφθηκε νικητής στους 5ους αγώνες του 760 π.Χ. στο αγώνισμα του σταδίου.

Ένας ακόμη αρχαίος ολυμπιονίκης ήταν ο Οιβώτας ο Δυμαίος. Γιος του Οινία από την Αρχαία Δύμη της Αχαΐας, νίκησε στην 6η Ολυμπιάδα το 756 π.Χ. και σύμφωνα με τον μύθο στην πατρίδα του για να τον τιμήσουν έστησαν άγαλμά του. Ο Οίβωτας όμως δεν έμεινε ικανοποιημένος από τα βραβεία που πήρε αλλά και από τις τιμές που του απέδωσαν οι συμπολίτες του και καταράστηκε όλους τους Αχαιούς να μην ξανακερδίσουν σε Ολυμπιακούς Αγώνες. Η κατάρα του έπιασε και κράτησε τριακόσια χρόνια, μέχρι που οι Αχαιοί ζήτησαν χρησμό από το Μαντείο των Δελφών. Έτσι οι Αχαιοί επιπλέον έστησαν άγαλμά του στην Άλτι της Ολυμπίας το 456 π.Χ.. Τότε ήταν, πάντα σύμφωνα με τον μύθο, που κέρδισε ο Σώστρατος ο Πελληνεύς στο στάδιο παιδών. Στο εξής, όσοι Αχαιοί αγωνίζονταν στην Ολυμπία θυσίαζαν πρώτα στο άγαλμα του Οίβωτα και, αν νικούσαν, στεφάνωναν το άγαλμά του.

Τέλος, ένας σπουδαίος αθλητής ήταν ο Δαϊκλής ο από τη Μεσσηνία που έγινε ολυμπιονίκης στο στάδιο στην 7η Ολυμπιάδα το 752 π.Χ. Το αγώνισμα του σταδίου, δηλαδή δρόμος περίπου 180 μέτρων) ήταν το μοναδικό άθλημα της διοργάνωσης για τις 13 πρώτες Ολυμπιάδες³⁴.

³³ Ο.π. Σβολόπουλος.

³⁴ Βλ. <https://www.tovima.gr/2010/02/28/culture/oi-sprinter-tis-arxaias-messinis/> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28/06/2020).

1. 6 Οι Ελλανοδίκες

Οι Ελλανοδίκες ήταν οι κριτές των Ολυμπιακών Αγώνων. Κατά την διεξαγωγή των αγώνων φορούσαν έναν κόκκινο μανδύα, ένα στεφάνι και κρατούσαν ένα ραβδί για να προκαλέσουν δέος τόσο στους αθλητές όσο και στους θεατές. Ήταν πολύ σημαντικά πρόσωπα και επέβλεπαν τους αθλητές σε κάθε αγώνισμα. Η ευθύνη της οργάνωσης των αγώνων ανήκε αποκλειστικά σε εκείνους. Όριζαν πως θα γίνουν τα αθλήματα, ποιοι αθλητές θα πάρουν μέρος, αν τηρούσαν τους κανόνες³⁵.

Η κρίση τους ήταν άμεση, μπορούσαν να δώσουν την νίκη, να επιπλήξουν κάποιον αγωνιζόμενο. Το δημόσιο μαστίγωμα ήταν ιδιαίτερα ταπεινωτικό για τους αθλητές, καθώς στην αρχαία Ελλάδα μαστίγωναν μόνο τους δούλους και όχι τους ελεύθερους πολίτες. Είχαν βοηθούς όπου τους χρησιμοποιούσαν για να μαστιγώσουν δημόσια κάποιον ή για να επιβάλλουν κάποιο χρηματικό πρόστιμο σε όποιον δεν ακολουθούσε τους κανόνες.

Αρχικά, η θέση τους ήταν κληρονομική. Μετά το 584 π.Χ., όλοι οι πολίτες της Ήλιδας μπορούσαν ν' αναλάβουν αυτή τη θέση. Ο αριθμός τους κυμαινόταν από δύο (584 π.Χ.) σε εννέα (480 π.Χ.), δώδεκα (368 π.Χ.) και μετά μειώθηκε σε δέκα (348 π.Χ.). Κατά τη διάρκεια των αγώνων κατοικούσαν στο Ελλανοδικείο, ένα μεγάλο κτήριο στην αγορά της πόλης, και φορούσαν πορφυρούς χιτώνες για να ξεχωρίζουν. Ήταν υπεύθυνοι για την απονομή των επάθλων στους νικητές και την επιβολή τιμωρίας και προστίμων στους παραβάτες των κανονισμών³⁶. Για να προάγουν τους αγώνες και να εξασφαλίσουν ένα άψογο τελικό θέαμα, επέβλεπαν τους αθλητές το μήνα της προπόνησης, επέλεγαν αυτούς που είχαν προετοιμαστεί ικανοποιητικά και απέρριπταν εκείνους με τις χαμηλές επιδόσεις. Η κρίση τους δεν αφορούσε μόνο το ζήτημα της σωματικής επίδοσης, αλλά και το χαρακτήρα και το ήθος των αθλητών.

Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα του Φιλόστρατου κατά τον 3^ο αιώνα π.Χ.: *«Εκεί, η μέθοδος προγύμνασης και το είδος των ασκήσεων αποφασίζεται από άλλους κι ο ελλανοδίκης, και όχι ο προπονητής, με δική του πρωτοβουλία και χωρίς κανέναν περιορισμό οργανώνει τα πάντα, σύμφωνα με τις συγκεκριμένες συνθήκες που ισχύουν κάθε φορά. Και ο ελλανοδίκης έχει το μαστίγιο στη διάθεσή του, όχι μόνο για τον αθλητή αλλά και για τον προπονητή, και το χρησιμοποιεί σε κάθε περίπτωση ανυπακοής στις διαταγές του. Και όλοι είναι υποχρεωμένοι να*

³⁵ «Ολυμπιακοί Αγώνες: αναφορές – προσεγγίσεις», 2001. ΥΠ.Ε.Π.Θ., Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004.

³⁶ Βλ. <http://www.fhw.gr/olympics/ancient/gr/204.html> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 11/03/2020).

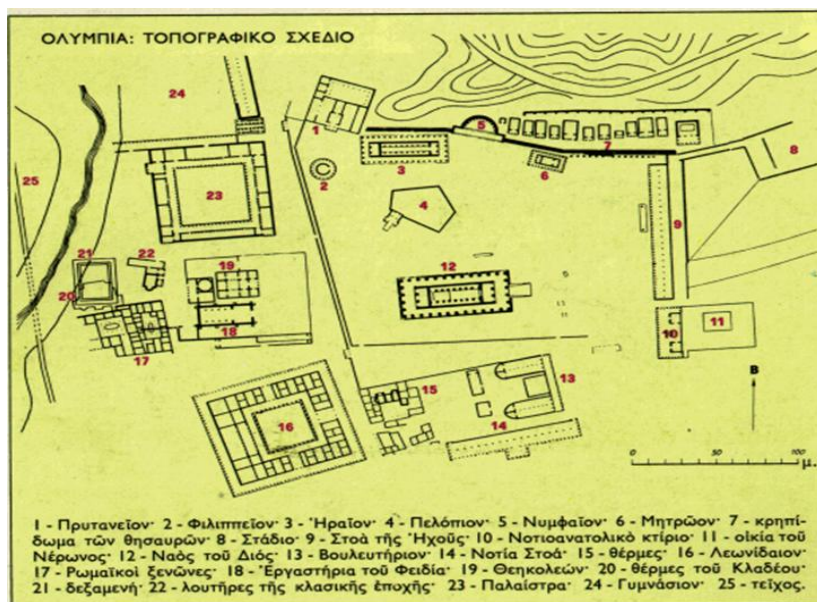
συμμορφώνονται με τις διαταγές των ελλανοδικών, καθώς αυτοί που τις παραβιάζουν μπορούν να αποβληθούν από τους αγώνες αμέσως»³⁷.

³⁷ Ο.π.

Κεφάλαιο 2^ο

Τα μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας

Η Αρχαία Ολυμπία χωρίζεται σε τρία μέρη³⁸. Στο πρώτο μέρος έχουμε τα δευτερεύοντα κτίρια, τα οποία σχετίζονται με το κομμάτι της οργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Στο δεύτερο μέρος είναι η Άλτις, ο ιερός χώρος της Ολυμπίας, στο χώρο της οποίας βρίσκονταν οι βωμοί και οι ναοί των θεών. Τέλος, στο τρίτο μέρος είναι το στάδιο και ο ιππόδρομος, τα μέρη που τελούνταν όλα τα αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων. Δυστυχώς ο ιππόδρομος δεν έχει έρθει ακόμη στο φως.

Εικόνα 10: Κάτοψη του χώρου της Αρχαίας Ολυμπίας

³⁸ «Ολυμπιακοί Αγώνες: αναφορές – προσεγγίσεις», 2001. ΥΠ.Ε.Π.Θ., Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004.

Τα μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας δεν έχουν διασωθεί μέχρι τη σημερινή εποχή στην αρχική τους κατάσταση. Πλημμύρες, σεισμοί και το πέρασμα του χρόνου έχουν καταστρέψει τα περισσότερα οικοδομήματα. Ωστόσο ανασκαφές που έγιναν όλα αυτά τα χρόνια έχουν φέρει στο φως τα απομεινάρια τους. Σήμερα με την βοήθεια της τεχνολογίας, ειδικών αρχαιολόγων και επιστημόνων είμαστε θέση να έχουμε μια εικόνα για το πώς θα πρέπει να ήταν τότε τα μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας.

2.1 Παλαίστρα

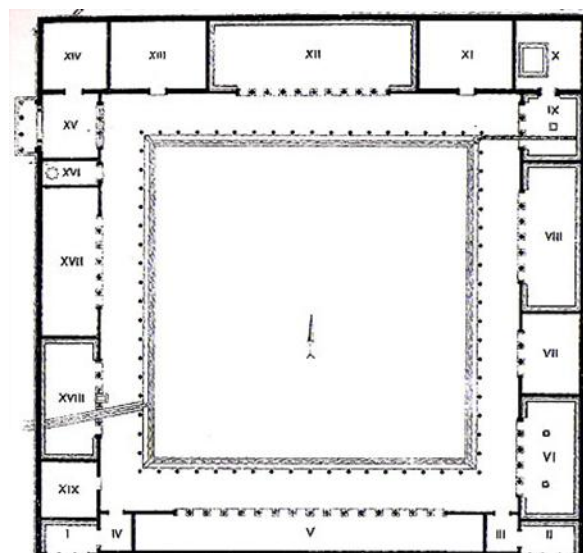
Η Παλαίστρα είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό κτίριο, ανήκει στο ίδιο συγκρότημα με το Αρχαίο Γυμνάσιο και βρίσκεται έξω από τον ιερό περίβολο της Άλτεως. Αποτελούσε προπονητικό κέντρο για τους αθλητές που προετοιμάζονταν στα ολυμπιακά αθλήματα. Το οικοδόμημα χρονολογείται τον 3ο αιώνα π.Χ. και το σχήμα του είναι που σχεδόν τετράγωνο. Αρχικά διέθετε δυο εισόδους, μια κύρια είσοδο και μία που επικοινωνούσε με το Γυμνάσιο. Χαρακτηριστικό είναι πως η αυλή της Παλαίστρας ήταν στρωμένη με άμμο³⁹. Επίσης, οι τέσσερις πλευρές της Παλαίστρας είχαν κιονοστοιχίες που δημιουργούσαν προστώα και δωμάτια⁴⁰. Δεδομένου ότι στην Ολυμπία δεν υπήρχαν μόνιμοι κάτοικοι, η Παλαίστρα και το Γυμνάσιο δεν θα προορίζονταν ως χώροι για διαλέξεις ή για διάλογο και πιστεύεται πως θα είχαν χρησιμοποιηθεί κατά κύριο λόγο από τους αθλητές στους ιερούς αγώνες. Ακόμη, τα δωμάτια της παλαίστρας ήταν χώροι που περιλάμβαναν το *ελαιοθεσίο* (χώρος όπου οι αθλητές άλειφαν το σώμα τους με λάδι), το *κονιστήριον* (δωμάτιο όπου οι αθλητές έριχναν σκόνη στο σώμα τους), αίθουσες για την αποθήκευση αθλητικού εξοπλισμού, και μερικά σφαιριστήρια, τα οποία ήταν τα δωμάτια ή ανοιχτά γήπεδα για παιχνίδια με μπάλα⁴¹.

Οι αθλητές της πάλης, της πυγμής και του παγκράτιου μαζεύονταν στην Παλαίστρα, για να κάνουν την καθημερινή προπόνηση τους. Επίσης, σε περιπτώσεις κακοκαιρίας, οι αθλητές δεν σταματούσαν τις προπονήσεις τους, αφού το κτίριο διέθετε αντιολισθητικό δάπεδο, ώστε να μην γλιστρούν τα πόδια τους.

³⁹ Νικόλαος Καλτσάς, *Ολυμπία*, Υπουργείο Πολιτισμού, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα 2005.

⁴⁰ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=537 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).

⁴¹ Βλ. <https://www.taxidologio.gr/ancient-olympia-todo-palaistra.html> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).

Εικόνα 11: Κάτοψη Παλαίστρας

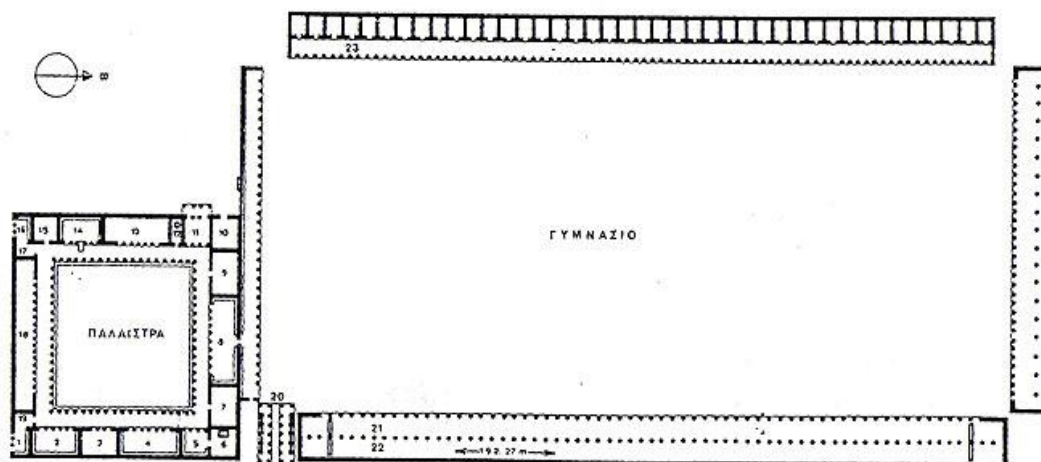

Εικόνα 12: Η Παλαίστρα σήμερα

2.2 Αρχαίο Γυμνάσιο

Το Αρχαίο Γυμνάσιο της Ολυμπίας βρισκόταν κοντά στον ποταμό Κλαδέο και ανήκει στο ίδιο συγκρότημα με την Παλαίστρα, όπως φαίνεται και στην κάτοψη του ακολουθεί⁴². Στον χώρο αυτό μαζεύονταν οι αθλητές και προπονούσαν κυρίως στα αγωνίσματα δρόμου και στο πένταθλο, που παλαιότερα γίνονταν στον ίδιο χώρο, αλλά στην ύπαιθρο. Το γυμνάσιο διαμορφώθηκε στα ελληνιστικά χρόνια, και το κτήριο που σώζεται σήμερα χρονολογείται στο 2ο αι. π.Χ.

Το οικοδόμημα είχε δυο διαδρόμους, οι οποίοι ήταν επιστεγασμένοι, ώστε οι αθλητές να προπονούνται ακόμη και σε δύσκολες καιρικές συνθήκες. Το μήκος της στοάς είναι όσο και το μήκος του ολυμπιακού σταδίου και στο δάπεδο της, στα δυο άκρα, σώζονται δυο αυλακώσεις, όπως και στο στάδιο, που ορίζουν την αφετηρία και το τέρμα⁴³. Έτσι, οι αθλητές του δρόμου είχαν ακριβώς την ίδια απόσταση να διανύσουν και στις προπονήσεις τους.

Εικόνα 13: Κάτοψη του Αρχαίου γυμνασίου

⁴² Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=592 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁴³ Ο.π.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως στο Αρχαίο Γυμνάσιο έκαναν την προπόνηση τους και οι άλτες. Εκείνη την εποχή το άθλημα ήταν αρκετά διαφορετικό από τη σημερινή του μορφή. Οι άλτες χρησιμοποιούσαν κάποια βοηθήματα, όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, τους αλτήρες, δηλαδή δυο βαράκια τα οποία ζύγιζαν από 1600 έως 4.600 γραμμάρια⁴⁴. Ο σκοπός που εξυπηρετούσαν τα βαράκια αυτά ήταν πως τους επέτρεπαν να κάνουν μεγαλύτερο άλμα. Οι άλτες του έδιναν ορμή προς τα εμπρός και αυτό έκανε το αγώνισμα πιο επίπονο σωματικά. Μάλιστα εδώ έχουμε και τη «γένεση» της φράσης «υπερέβη τα εσκαμμένα»⁴⁵.

Σύμφωνα με τον Πausανία: «ἀγάλματα δὲ ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Κόρην καὶ Δήμητρα λίθου τοῦ Πεντελῆσιν Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν Ἡρώδης. ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ πεντάθλοις μὲν καθεστήκασιν ἐν αὐτῷ καὶ δρομεῦσιν αἱ μελέται, κρητὶς δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ λίθου πεποιήται: τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς καὶ τρόπαιον κατὰ Ἀρκάδων ἐπὶ τῇ κρηπίδι εἰστήκει. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων περίβολος»: (Ο Αθηναῖος Ηρώδης αφιέρωσε εδώ αγάλματα της Δήμητρας και της Κόρης από μάρμαρο Πεντέλης για να αντικαταστήσει τα παλιά αγάλματα. Στο γυμνάσιο της Ολυμπίας γίνεται η προπόνηση των αθλητών για το πένταθλο και τον δρόμο. Στην υπαίθρο υπάρχει πέτρινο κρηπίδωμα, όπου παλιά ήταν στημένο τρόπαιο για μια νίκη εναντίον των Αρκάδων)⁴⁶.

⁴⁴ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Ο αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα». Εκδοτική Αθηνών, Τόμος Β΄.

⁴⁵ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=592 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/03/2020).

⁴⁶ Βλ.

https://el.wikisource.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B9%CF%82/%CE%97%CE%B%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%92#p21.2 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/03/2020).

2.3 Ζάνες

Στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων υπήρχαν αθλητές που εξαπατούσαν. Ενώ οι αθλητές πριν τη διεξαγωγή των αγώνων ορκίζονταν μπροστά στο βωμό του Δία να συμπεριφέρονται με υποδειγματικό τρόπο και να σέβονται τους κανονισμούς των Ολυμπιακών Αγώνων, πατούσαν τον όρκο τους για να κερδίσουν χρήματα ή για να κερδίσουν τους αγώνες με δωροδοκίες και κόλπα⁴⁷. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές οι Ελλανοδίκες ανακάλυπταν την απάτη τους. Το αντίτιμο αυτής της πράξης ήταν να πληρώνουν χρηματικό πρόστιμο για την δημιουργία χάλκινων αγαλμάτων, τους λεγόμενους **Ζάνες** (πληθυντικός του ονόματος Ζευς)⁴⁸. Τα πρώτα αγάλματα στήθηκαν κατά την 98η Ολυμπιάδα. Αν ο αθλητής δεν είχε να πληρώσει, πλήρωνε η πόλη του, για να μην αποκλεισθεί από τους αγώνες. Μάλιστα το Μαντείο των Δελφών αρνιόταν την έκδοση χρησμού, για να εξαναγκάζονται οι πόλεις να πληρώνουν τα οφειλόμενα⁴⁹.

Εικόνα 14: Βάση από τους Ζάνες

⁴⁷ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5824 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/03/2020).

⁴⁸ Ο.π.

⁴⁹ Παναγιωτόπουλος, Δ. (1991), *Δίκαιο των Ολυμπιακών Αγώνων*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα.

Εικόνα 15: Βάσεις από τους Ζάνες

Αξιοσημείωτο είναι πως τα χάλκινα αγάλματα που τοποθετήθηκαν στα βάθρα ήταν έργα μεγάλων καλλιτεχνών της εποχής. Χαρακτηριστικό είναι πως όλοι οι Ζάνες πρέπει να είχαν την ίδια μορφή παρότι φιλοτεχνήθηκαν σε διαφορετικές εποχές. Στις βάση του αγάλματος χαρασσόταν μια επιγραφή που ανέφερε το όνομα του παραβάτη καθώς και συμβουλές προς τους αθλητές, ότι δηλαδή θα έπρεπε να βασίζονται στις σωματικές τους ικανότητες για την ολυμπιακή νίκη και να μη χρησιμοποιούν δόλο⁵⁰. Οι τιμωρίες που επιβλήθηκαν για την παραβίαση των κανονισμών των αγώνων είναι γενικά πολύ λίγες, γεγονός που αποδεικνύει την τήρηση των κανονισμών και τον απόλυτο σεβασμό των Ελλήνων σε αυτούς. Η αναγραφή του ονόματος αθλητή πάνω σε μια τέτοια βάση αποτελούσε ντροπή, τόσο για τον ίδιο όσο και για την πόλη του, και μερικές φορές ο αθλητής που εξαπατούσε δεν μπορούσε να επιστρέψει στην πόλη του⁵¹. Οι Ζάνες αποκαλύφθηκαν κατά τις πρώτες ανασκαφές του ιερού από τους γερμανούς αρχαιολόγους.

⁵⁰ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5824 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 21/03/2020).

⁵¹ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Ο αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα». Εκδοτική Αθηνών, Τόμος Β΄.

2.4 Αρχαίο Στάδιο

Το Αρχαίο Στάδιο ήταν ιερός τόπος για τους αρχαίους Έλληνες, αφού εκεί πραγματοποιούνταν αθλητικές εκδηλώσεις αφιερωμένες στον Δία⁵². Η τοποθεσία του βρίσκεται έξω από τον ιερό χώρο της Άλτεως και το γήπεδο του σταδίου συνδέεται με τον ιερό χώρο μέσω μιας ιερής λίθινης θολωτής διόδου, μήκους 32μ., η οποία ήταν μόνο για τους επίτροπους, τους αθλητές και τους ήρωες. Η λίθινη αυτή καμαροσκεπής στοά, αναφέρεται από κάποιους ως **Κρύπτη** και κατασκευάσθηκε στα τέλη του 3ου αι. π.Χ. Εκτός από τα Ηραία, αγώνες γυναικών προς τιμήν της Ήρας, στο στάδιο τελούνταν οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες. Η αφετηρία του στίβου, οριζόταν από δυο σειρές αυλακώσεις σε όλο το πλάτος τους και ονομαζόταν βαλβίδα, όπου τοποθετούσαν τα πόδια τους οι δρομείς⁵³.

Εικόνα 16: Κρυπτή Στοά

⁵² Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=501 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 21/03/2020).

⁵³ Ο.π.

Χαρακτηριστικό είναι πως έγιναν πολλές αλλαγές στο συγκεκριμένο στάδιο. Η πρώτη διαμόρφωση του πραγματοποιήθηκε τον 6^ο αιώνα π.Χ., με την απλή εξομάλυνση του εδάφους στα νότια του Κρονίου λόφου, μέσα στο χώρο της Άλτεω, ενώ προς τα τέλη του 6^ο αιώνα π.Χ., δημιουργήθηκε στο στάδιο II. Ο στίβος μεταφέρθηκε πιο ανατολικά και επεκτάθηκε και μετά το πέρας του ανδήρου των θησαυρών⁵⁴. Στις αρχές του 5^ο αιώνα π.Χ., όταν οικοδομήθηκε ο μεγάλος ναός του Δία, το στάδιο έλαβε την τελική του μορφή, αυτή που βλέπει σήμερα ο επισκέπτης⁵⁵.

Οι αγώνες είχαν αποκτήσει μεγάλη αίγλη, οι θεατές είχαν γίνει χιλιάδες και οι αθλητές που συμμετείχαν στα αγωνίσματα πιο πολύ από πριν. Οι λόγοι αυτοί ήταν αρκετοί για να αποκτήσει η Ολυμπία ένα μεγαλύτερο στάδιο, που μετατοπίστηκε 82 μέτρα πιο ανατολικά και 7 μέτρα πιο βόρεια. Ο προσανατολισμός του παρέμεινε ο ίδιος και δημιουργήθηκαν τεχνητά πρηνή για τους θεατές σε όλες τις πλευρές του⁵⁶.

Στα μέσα του 4^ο αιώνα π.Χ., με την κατασκευή της στοάς της Ηχούς⁵⁷, το στάδιο απομονώθηκε οριστικά από την Άλτι, γεγονός που απηχεί το πνεύμα της εποχής, καθώς οι αγώνες είχαν χάσει πλέον τον καθαρά θρησκευτικό τους χαρακτήρα και αποτελούσαν γεγονός περισσότερο αθλητικό και κοσμικό. Δεξιά και αριστερά της εισόδου είχαν τοποθετηθεί αγάλματα, ένα της Νέμεσις και ένα της Τύχης, προκειμένου αυτές οι δυο θεότητες να συνοδεύουν τους αθλητές στον αγώνα.

Το στάδιο δεν είχε κερκίδες και έτσι οι θεατές, περίπου 45.000 παρακολουθούσαν από τα χωμάτινα πρηνή του σταδίου. Εκτός από τη λίθινη εξέδρα για τους ελλανοδίκες, το στάδιο δεν είχε κερκίδες. Οι θεατές καθόντουσαν απευθείας στη γη. Σύμφωνα με τον Πausανία, οι θεατές ήταν υποχρεωμένοι να παρακολουθούν τους αγώνες χωρίς προστασία από κάποια σκεπή για τον ήλιο. Συνήθως οι αγώνες γίνονταν τον Ιούλιο με το πρόβλημα της λειψυδρίας να γίνεται ακόμη πιο κουραστικό. Πολλά πηγάδια είχαν ανοιχτεί στα πρηνή του σταδίου για να μπορούν να παίρνουν από εκεί νερό, ενώ μερικοί πέθαιναν από ηλίαση, όπως ο Θαλής ο Μιλήσιος, ένας από τους 7 σοφούς της αρχαιότητας⁵⁸. Στη βόρεια πλευρά, ακριβώς απέναντι σώζεται ο βωμός της Δήμητρας Χαμύνης. Εκεί σε ειδικό κάθισμα καθόταν η ιέρεια της θεάς. Ήταν και η μόνη γυναίκα που μπορούσε να παρακολουθήσει τους αγώνες.

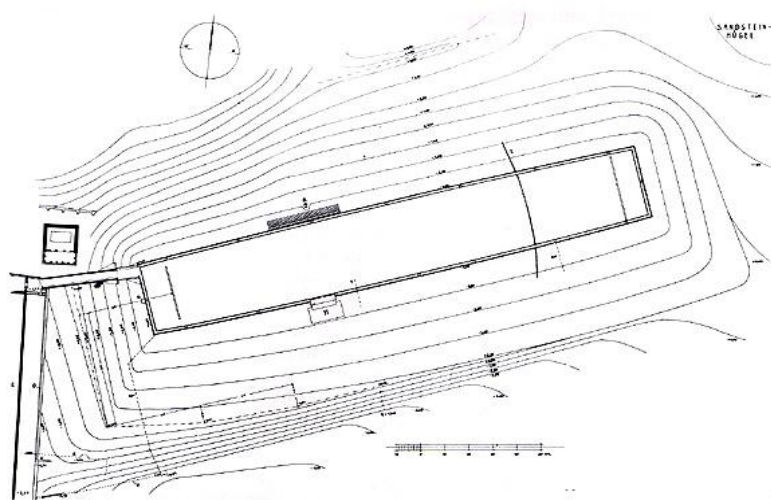
⁵⁴ Ο.π.

⁵⁵ Ο.π.

⁵⁶ Ο.π.

⁵⁷ Ο.π.

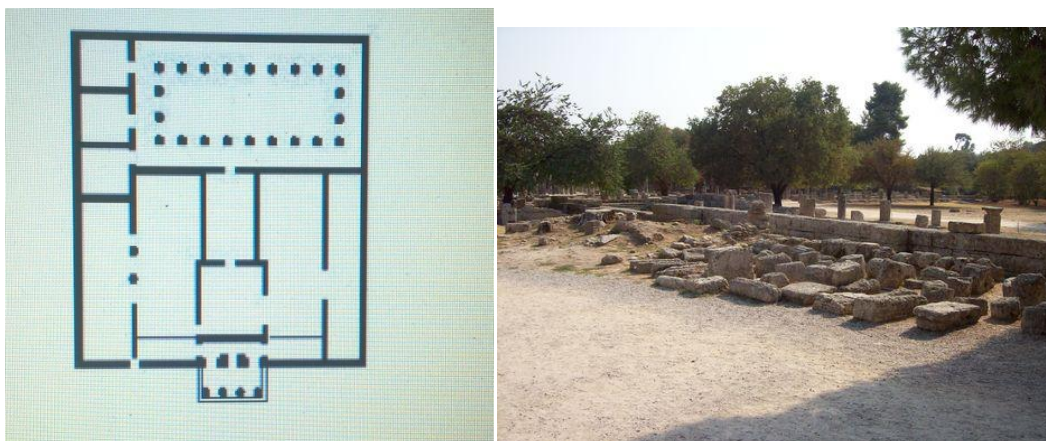
⁵⁸ Ο.π.

Εικόνες 17,18: Κάτοψη του Σταδίου και η σημερινή του μορφή

2.5 Πρυτανείο

Το Πρυτανείο ήταν ένα σημαντικό οικοδόμημα, το οποίο κτίστηκε κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. και βρίσκεται δίπλα στην είσοδο της Άλτεως. Αποτελούσε την έδρα των πρυτάνεων, των αξιωματούχων του ιερού, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για τις θυσίες στους βωμούς, που γίνονταν μια φορά τον μήνα⁵⁹. Επίσης αποτελούσε το κέντρο της πολιτικής και διοικητικής ζωής των Ολυμπιακών Αγώνων.

Εικόνες 19,20: Αριστερά η κάτοψη του Πρυτανείου, δεξιά το Πρυτανείο σήμερα

Αρχικά το οικοδόμημα ήταν ένα μικρό κτίριο, στο οποίο έγιναν προσθήκες. Στο κέντρο του, υπήρχε ένα δωμάτιο, μέσα στο οποίο υπήρχε η εστία του Κοινού των Ηλείων, όπου έκαιγε το «άσβεστο πυρ»⁶⁰. Σύμφωνα με τον περιηγητή Πausανία, η εστία ήταν σχηματισμένη από στάχτη και πάνω της έκαιγε μέρα και νύχτα φωτιά. Τη στάχτη από την εστία, συνήθιζαν να τη μεταφέρουν στο βωμό του Δία : «ἐν δὲ αὐτῷ τῷ πρυτανείῳ παριόντων ἐς τὸ οἶκημα, ἔνθα σφίσιν ἡ ἐστία, Πανός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐσόδου βωμός. ἔστι δὲ ἡ ἐστία τέφρας καὶ αὕτη πεποιημένη, καὶ ἐπ' αὐτῆς πῦρ ἀνὰ πᾶσάν τε ἡμέραν καὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ ὥσαύτως καίεται: ἀπὸ ταύτης τῆς ἐστίας τὴν τέφραν κατὰ τὰ εἰρημένα ἤδη μοι κομίζουσιν ἐπὶ τὸν τοῦ Ὀλυμπίου βωμόν, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς μέγεθος συντελεῖ τῷ βωμῷ τὸ ἀπὸ τῆς ἐστίας ἐπιφορούμενον» : (Στο ίδιο το πρυτανείο, όταν μπαίνει κανείς εκεί όπου είναι η εστία, βλέπει στα δεξιά της εισόδου βωμό του Πανός. Και η εστία επίσης είναι φτιαγμένη από τέφρα και πάνω σ' αυτή καίει φωτιά μέρα νύχτα. Τη στάχτη από την εστία, όπως ἤδη είπα, τη μεταφέρουν στον βωμό

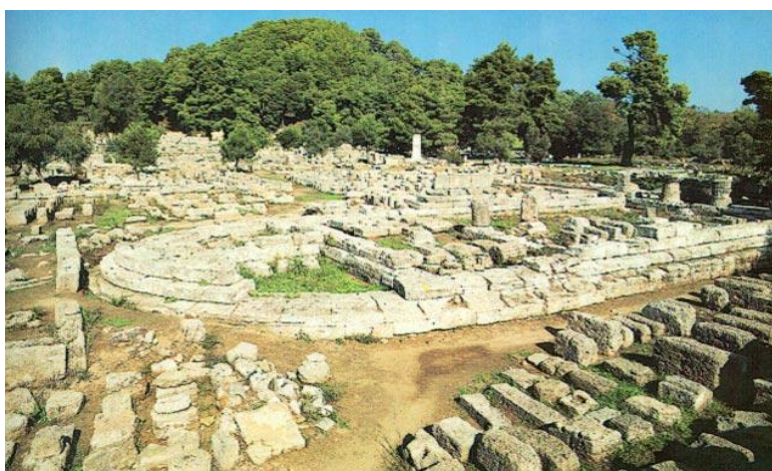
⁵⁹ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5986 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).

⁶⁰ Βλ. http://users.uoa.gr/~nektar/history/tributes/pausanias/05_eliaca_a.htm (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).

του Ολυμπίου και συμβάλλει σε πολύ μεγάλο βαθμό στο μέγεθος του βωμού η τέφρα της εστίας που τοποθετείται πάνω του)⁶¹.

2.6 Βουλευτήριο

Το βουλευτήριο βρίσκεται νότια του ναού του Δία, έξω από τον ιερό περίβολο της Άλτεως. Είναι από τα αρχαιότερα και σημαντικότερα κτίσματα του ιερού της Ολυμπίας και είχε άμεση σχέση με τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων⁶². Ήταν η έδρα της βουλής των Ηλείων, τα μέλη της οποίας είχαν την ευθύνη για τη διοργάνωση των αγώνων, πιθανότατα και των Ελλανοδικών, των κριτών των αγώνων. Στο Βουλευτήριο γίνονταν οι καταγραφές των αθλητών, οι κληρώσεις για τη συμμετοχή τους στους αγώνες, καθώς και οι επίσημες ανακοινώσεις με τα ονόματα των συμμετεχόντων και το πρόγραμμα των αγώνων. Επίσης, εδώ εκδικάζονταν τα παραπτώματα και οι ενστάσεις των αθλητών και αποφασίζονταν οι ποινές τους. Η κατασκευή του βουλευτηρίου άρχισε τον 6ο αι. π.Χ. και ολοκληρώθηκε τον 4ο αι. π.Χ., ενώ μικρές προσθήκες και επεμβάσεις έγιναν και στα ρωμαϊκά χρόνια⁶³.

Εικόνα 21: Το Βουλευτήριο

⁶¹ Ο.π.

⁶² Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5822 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).

⁶³ Ο.π.

Μέσα σε αυτό το οικοδόμημα υπήρχε ο βωμός και το άγαλμα του Ορκίου Διός, ο οποίος ήταν τρομακτικός στην όψη και απεικονιζόταν να κρατάει κεραυνούς στα χέρια του. Οι αθλητές και οι κριτές, πατώντας επάνω σε «τόμια», δηλαδή σε γεννητικά όργανα κάπρου, έδιναν πριν από τους αγώνες τον καθιερωμένο ιερό όρκο. Σύμφωνα με τον περιηγητή Παυσανία, οι αθλητές, οι συγγενείς που τους συνόδευαν και οι γυμναστές τους ορκίζονταν ότι θα τηρήσουν τους κανόνες των αγώνων και θα αγωνισθούν τίμια, χωρίς να διαπράξουν κανένα παράπτωμα⁶⁴. Οι κριτές ορκίζονταν ότι θα κρίνουν δίκαια και δεν θα δωροδοκηθούν. Μάλιστα, σε μία επιγραφή στα πόδια του θεού αναγράφονταν οι κατάρες και οι ποινές για τους επίορκους. Το απόγευμα της πρώτης ημέρας των Ολυμπιακών Αγώνων, οι θεατές μπορούσαν να διαβάσουν το πρόγραμμα από ένα λεύκωμα που ήταν κρεμασμένο στο Βουλευτήριο. Ονομαζόταν «λευκή βίβλος», όπου αναγράφονταν όλοι οι αθλητές και το εξέθεταν σε δημόσια θέα⁶⁵. Από τη στιγμή που ανακοινώνονταν τα ονόματα απαγορευόταν να παραιτηθεί ένας αθλητής και να μην αγωνιστεί. Στον χώρο αυτό φυλάσσονταν επίσης τα επίσημα αρχεία των Ηλείων με τα ονόματα των ολυμπιονικών⁶⁶.

⁶⁴ Ο.π.

⁶⁵ Ο.π.

⁶⁶ Ο.π.

2.7 Βωμός της Ήρας

Ανατολικά του ναού της Ήρας, κατά τον κεντρικό άξονα του ναού, σώζονται τα θεμέλια ενός βωμού, που ήταν αφιερωμένος στη θεά Ήρα. Πρόκειται για μικρή, στενόμακρη κατασκευή, φτιαγμένη από πωρόλιθο, με μήκος 5,80 μ. και πλάτος 3,50 μ. Κτίστηκε τον 6ο αι. π.Χ., δηλαδή την ίδια περίοδο με το Ηραίο. Ωστόσο στη θέση αυτή υπήρχε και παλαιότερα ένας απλούστερος βωμός της Ήρας, ο οποίος σχηματιζόταν από τη στάχτη των ζώων που θυσιάζονταν στη θεά, όπως και ο μεγάλος βωμός του Δία⁶⁷.

Στο βωμό της Ήρας γίνεται σήμερα η αφή της Ολυμπιακής Φλόγας. Η τελετή καθιερώθηκε το 1936 στην Ολυμπιάδα του Βερολίνου και από τότε γίνεται κάθε 4 χρόνια, πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες⁶⁸. Η ιερή φλόγα ανάβει από κάτοπτρο με τις ακτίνες του ήλιου, και στη συνέχεια η πομπή ιερειών τη μεταφέρει στο Στάδιο. Από εκεί αρχίζει το μεγάλο ταξίδι προς την πόλη που οργανώνει τους Ολυμπιακούς αγώνες.

Εικόνα 22: Ο Βωμός της Ήρας

⁶⁷ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5990 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 02/04/2020).

⁶⁸ Ο.π.

2.8 Εργαστήριο του Φειδία

Το Εργαστήριο του Φειδία αποτελούσε ένα από τα πιο σημαντικά κτίρια της Αρχαίας Ολυμπίας. Μέσα στο χώρο αυτό ο καλλιτέχνης δημιούργησε το περιβόητο χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου⁶⁹. Το εργαστήριο ήταν κτισμένο από κογχυλιάτη λίθο και το εσωτερικό του χωριζόταν σε τρία κλίτη. Το κτίριο μάλιστα είχε τις ίδιες διαστάσεις με τον ναό του Δία. Με αυτόν τον τρόπο ο Φειδίας μπορούσε να κρίνει την εντύπωση που θα προκαλούσε το έργο του στο φυσικό του περιβάλλον.

Εικόνα 23: Το εργαστήριο του Φειδία

⁶⁹ Βλ. http://ellinondiktyo.blogspot.com/2018/11/blog-post_5.html (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).

Το άγαλμα παρίστανε τον Δία καθιστό και το ύψος του ήταν περίπου 32 μέτρα. Ο σκελετός του αγάλματος ήταν ξύλινος και τα υπόλοιπα κομμάτια του αποτελούνταν από χρυσό και ελεφαντόδοντο. Το τελικό στήσιμο του αγάλματος πραγματοποιήθηκε μέσα στο ναό του Δία, όπου παρέμεινε περίπου για 8 αιώνες. Τον 5ο αιώνα μ.Χ. στα ερείπια του κτιρίου χτίστηκε μια παλαιοχριστιανική Βασιλική⁷⁰. Το παράδοξο και συνάμα συναρπαστικό στοιχείο που μπορεί κανείς να διακρίνει όταν επισκεφθεί το συγκεκριμένο κτίριο είναι ότι στην κάτω πλευρά του υπάρχουν πέτρες που ανήκουν στο εργαστήριο του Φειδία του 5ου αιώνα π.Χ. και στην ανωδομή του το τούβλο που ανήκει στην πρωτοχριστιανική βασιλική του 5ου αιώνα μ.Χ.⁷¹ Δέκα αιώνες ιστορία σε ένα κτίριο.

Από τα δωμάτια του εργαστηρίου έχουν διασωθεί σημαντικά ευρήματα, όπως πήλινες μήτρες, που χρησίμευαν στην κατασκευή των πτυχώσεων του ιματίου του αγάλματος, τεμάχια ελεφαντοστού και ημιπολύτιμων λίθων, οστέινα εργαλεία χρυσοχοϊκής, καθώς και γυάλινα φύλλα ανθεμίων. Επίσης σημαντικό εύρημα είναι μια μικρή μελανοβαφής οينوχόη, στη βάση της οποίας είναι χαραγμένη η επιγραφή ΦΕΙΔΙΟ ΕΙΜΙ⁷².

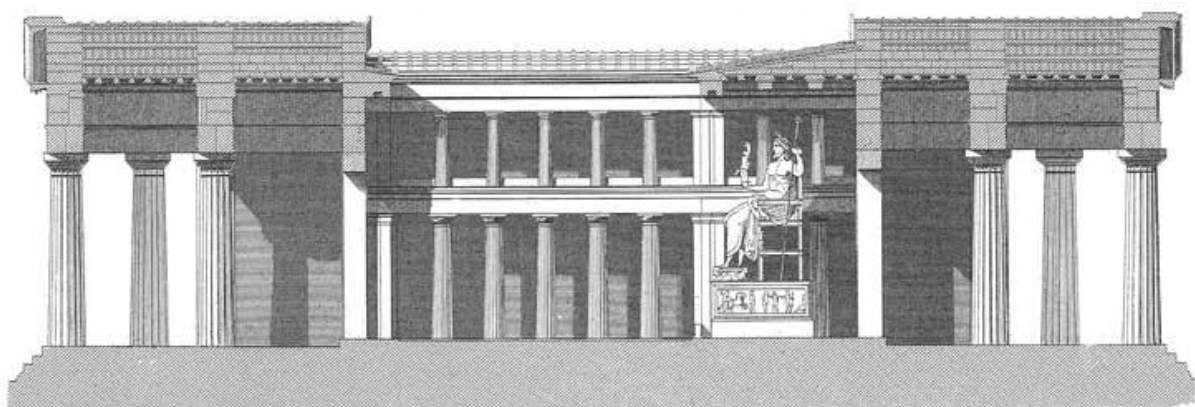
⁷⁰ Βλ. <http://www.greatlie.com/~greatlie/index.php/el/ellinismos/diogmoi-ellinon/648-xristianikos-naos-pano-sto-ergastirio-tou-feidia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).

⁷¹ Βλ. <https://www.lifo.gr/articles/almanac/213237/to-ergastirio-toy-feidia-stin-olympia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).

⁷² Βλ. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A6%CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CE%B1> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).

2.9 Ναός του Δία

Ο Ναός του Ολυμπίου Διός βρισκόταν στο κέντρο της Άλτεως και είναι ο πιο σημαντικός αρχαίος ναός του ιερού. Κτίστηκε από τους Ηλείους προς τιμήν του Δία με τα λάφυρα από τους νικηφόρους πολέμους και το ύψος του ξεπερνούσε τα 20 μέτρα⁷³. Η δημιουργία του ξεκίνησε το 470 π.Χ. και ολοκληρώθηκε το 456 π.Χ. Η χρονολόγηση προκύπτει από την αναθηματική επιγραφή των Λακεδαιμονίων, που μετά τη νίκη τους, στη μάχη της Τανάγρας (457 π.Χ.), αφιέρωσαν χρυσή ασπίδα, που είχε αναρτηθεί κάτω από το κεντρικό ακρωτήριο του αετώματος. Ο ναός έφερε πλούσιο γλυπτό διάκοσμο, εξαίρετο δείγμα αυστηρού ρυθμού. Στο ανατολικό αέτωμα απεικονίζεται η αρματοδρομία μεταξύ του Πέλοπα και του Οινόμαου, με κεντρική μορφή τον Δία, κύριο του ιερού και κριτή του αγώνα, ενώ στο δυτικό απεικονίζεται η Κενταυρομαχία, δηλαδή η θρυλική μάχη μεταξύ των Λαπηθών και των Κενταύρων, με κεντρική μορφή τον Απόλλωνα.

Εικόνα 24: Πως θα ήταν ο Ναός του Δία

⁷³ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=500 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 07/04/2020).

Στις 12 μετόπες, που βρίσκονταν ανά 6 επάνω από την είσοδο του πρόναου και του οπισθόδομου, απεικονίζονται οι άθλοι του Ηρακλή, μυθικού γιού του Δία⁷⁴. Οι εξωτερικές μετόπες της περίστασης του ναού ήταν ακόσμητες. Αργότερα, επάνω σε αυτές αναρτήθηκαν 21 χάλκινες, επίχρυσες ασπίδες, που αφιέρωσε στο ναό ο Ρωμαίος ύπατος Μόμμιος προς τιμήν του Δία, σε ανάμνηση της νίκης των Επὶ των Ελλήνων στον Ισθμό (146 π.Χ.). Στον σηκό του ναού βρισκόταν το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία. Η μορφή του μας είναι γνωστή από απεικονίσεις σε αρχαία νομίσματα και από την περιγραφή του περιηγητή Παυσανία. Λέγεται ότι ήταν 7 φορές μεγαλύτερο από το φυσικό μέγεθος και αν ο θεός Δίας σηκώνονταν από το θρόνο του θα έβλεπε ολόκληρο το ναό από πάνω. Ο Δίας παριστανόταν καθισμένος στο θρόνο του, κρατώντας στο αριστερό χέρι σκήπτρο και στο δεξί φτερωτή Νίκη. Τα γυμνά μέρη του σώματος τους ήταν από ελεφαντόδοντο, ενώ από χρυσό ήταν το ιμάτιο του και ο θρόνος, που έφερε μυθικές ανάγλυφες παραστάσεις.

Μπροστά από το άγαλμα ο Φειδίας είχε τοποθετήσει μια δεξαμενή με λάδι⁷⁵. Αυτό βοηθούσε τα ελεφάντινα μέρη του αγάλματος να διατηρηθούν από την υγρασία. Το πρωί όταν άνοιγαν οι πόρτες του ναού, έμπαιναν μέσα οι ακτίνες του ήλιου και φώτιζαν το άγαλμα από κάτω.

Εικόνα 25: Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία και μπροστά η δεξαμενή με λάδι

⁷⁴ Βλ. <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Olympia/N.D.ARX.htm> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 07/04/2020).

⁷⁵ Ο.π.

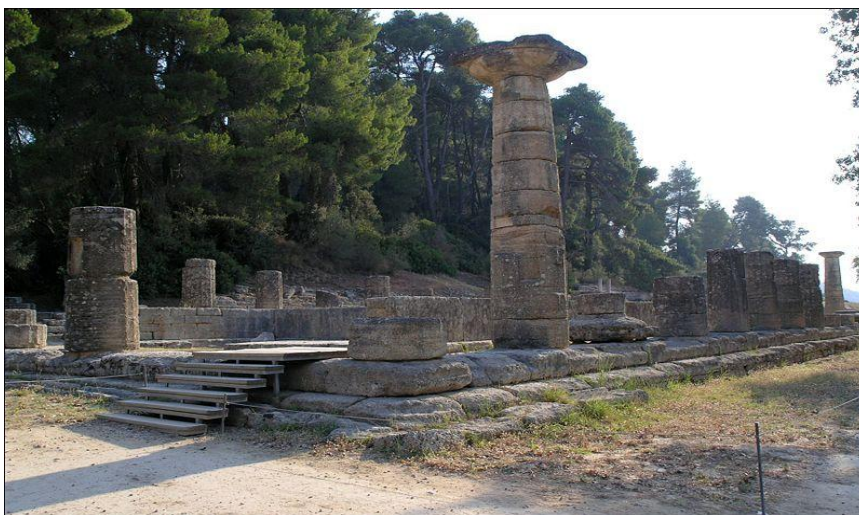
Ο Μ. Κωνσταντίνος, μετά την κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων στις αρχές του 4^{ου} αιώνα στο πλαίσιο της πολιτικής του να μεταφέρει έργα και γλυπτά τέχνης στην Κωνσταντινούπολη, μετέφερε το άγαλμα εκεί, το οποίο κήκε το 475 μ.Χ. Η μορφή του μας είναι γνωστή από απεικονίσεις σε αρχαία νομίσματα και από την περιγραφή του περιηγητή Παυσανία.

Το 551 μ.Χ. έγινε ένας μεγάλος σεισμός, ο οποίος έδωσε ένα τεράστιο πλήγμα στο ιερό. Από έρευνες που έγιναν έδειξαν ότι ο σεισμός έφερε ένα παλιρροϊκό κύμα το οποίο ήρθε από τη θάλασσα και μέσα από την κοιλάδα του Αλφειού σώριασε το ναό που είχε μείνει όρθιος από το σεισμό.⁷⁶ Η πρώτη ανασκαφή του μνημείου έγινε το 1829 από τη γαλλική αποστολή και η αποκάλυψη του ολοκληρώθηκε στη διάρκεια γερμανικών ανασκαφών. Ο γλυπτός διάκοσμος έχει αποκατασταθεί σχεδόν στο σύνολο του και εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας. Τμήματα από τις ανάγλυφες μετόπες βρίσκονται στο Μουσείο του Λούβρου από το 19^ο αιώνα, οπότε και μεταφέρθηκαν από τη γαλλική αποστολή του Maison.

⁷⁶ Βλ. <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Olympia/N.D.ARX.htm> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).

2.10 Ναός της Ήρας

Ο ναός της Ήρας αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα δείγματα μνημειακής ναοδομίας στην Ελλάδα. Ήταν κτισμένος στη βορειοδυτική γωνία του ιερού χώρου της Άλτεως, στους νότιους πρόποδες του Κρονίου λόφου, όπου για την προστασία του κατασκευάστηκε ισχυρός αναλημματικός τοίχος⁷⁷. Με το πέρασμα των χρόνων πραγματοποιήθηκαν αρκετές επεμβάσεις στον ναό. Στα ρωμαϊκά χρόνια μετατράπηκε σε ένα είδος μουσείου και εκεί φυλάσσονταν πολύτιμα έργα του ιερού, ανάμεσα στα οποία και ο Ερμής του Πραξιτέλη. Ο ναός χαρακτηριζόταν από τις βαριές του αναλογίες, καθώς έχει ιδιαίτερα επιμήκη κάτοψη και είναι αρκετά χαμηλός σε ύψος. Ο ναός είναι δωρικός, περίπτερος, με 6 κίονες στις στενές πλευρές και 16 στις μακρές πλευρές⁷⁸. Όπως οι περισσότεροι ναοί, έτσι και ο ναός της Ήρας αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο. Στο βάθος του σηκού, επάνω σε βάθρο ήταν στημένα τα λατρευτικά αγάλματα του Δία και της Ήρας. Η Ήρα απεικονιζόταν καθισμένη σε θρόνο και δίπλα της στεκόταν ο Δίας. Το λίθινο αρχαϊκό κεφάλι, που βρέθηκε κοντά στο Ηραίο και σήμερα εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας αποδίδεται με κάποιες επιφυλάξεις στο άγαλμα της θεάς. Στο λατρευτικό άγαλμα απέθεταν κάθε 4 χρόνια, οι 16 ευγενείς από την Ήλιδα, που οργάνωναν τα Ηραία, ένα καινούργιο πέπλο, που ύφαιναν για την Ήρα⁷⁹.

Εικόνα 26: Ο Ναός της Ήρας σήμερα

⁷⁷ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=493 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).

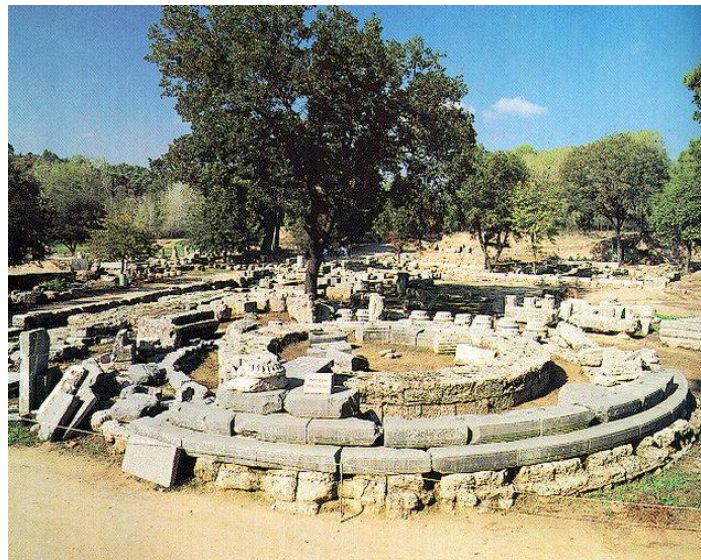
⁷⁸ Ο.π.

⁷⁹ Ο.π.

Στο εσωτερικό του ναού φυλασσόταν ο δίσκος του Ιφίτου, επάνω στον οποίο ήταν γραμμένη η ιερή εκχειρίδια, ενώ στον οπισθόδομο βρισκόταν η λάρνακα του Κυψέλου, από ξύλο, χρυσό και ελεφαντόδοντο, διακοσμημένη με μυθολογικές παραστάσεις, καθώς και η τράπεζα του Κολώτη, πάνω στην οποία τοποθετούσαν τα στεφάνια αγριελιάς, με τα οποία στεφάνωναν τους Ολυμπιονίκες⁸⁰.

2.11 Φιλιπείο

Το Φιλιπείο είναι το μοναδικό κυκλικό οικοδόμημα της Άλτεως και ένα από τα ωραιότερα δείγματα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής⁸¹. Θα πρέπει να σημειωθεί πως ο Φίλιππος Β΄, ο βασιλιάς της Μακεδονίας, ήταν και ο μοναδικός θνητός που είχε δικό του ναό στην Αρχαία Ολυμπία. Μετά τη νίκη του στη Χαιρώνια το 338 π.Χ., όταν κατάφερε να νικήσει τους Αθηναίους και να ενώσει τις πόλεις-κράτη της αρχαίας Ελλάδας, δημιούργησε το Μακεδονικό Βασίλειο. Για να ευχαριστήσει τον Δία, κατασκεύασε τον δικό του προσωπικό ναό στην Ολυμπία.

Εικόνα 26: Το Φιλιπείο σήμερα

⁸⁰ Βλ. <https://m.naftemporiki.gr/story/1139163/ereuna-ston-nao-tis-iras-stin-arxaia-olympia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁸¹ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=538 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

Ο Φίλιππος ήταν ένας σπουδαίος στρατιωτικός και πολιτικός. Η δημιουργία του συγκεκριμένου ναού δεν αποσκοπούσε μόνο στο να ευχαριστήσει τον Δία, αλλά να δηλώσει με τον τρόπο αυτό και την επιβολή του στα ελλαδικά εδάφη. Μετά το θάνατο του, το 336 π.Χ., η κατασκευή του μνημείου ολοκληρώθηκε από τον γιό του, τον Μ.Αλέξανδρο, ο οποίος πρόσθεσε στο εσωτερικό του τα αγάλματα των μελών της οικογένειας του, έργα του πολύφημου γλύπτη Λεωχάρη. Τα 5 χρυσελεφάντινα αγάλματα παρίσταναν τον Μ. Αλέξανδρο, του πατέρα του Φίλιππο, την μητέρα του Ολυμπιάδα, και τους προπαππούδες του Αμύντα και Ευρυδίκη. Τα αγάλματα των δυο γυναικών αργότερα μεταφέρθηκαν μέσα στο ναό της Ήρας, που είχε μετατραπεί σε ένα είδος θησαυροφυλακίου. Σήμερα δεν σώζεται κανέναν από αυτά. Από το μνημείο διατηρούνται μόνο τα θεμέλια και τα κατώτερα τμήματα των τοίχων. Όμως με την ευκαιρία των αγώνων το 2004, το Μουσείο του Βερολίνου επέστρεψε 10 αρχιτεκτονικά μέλη (τμήματα από την κρηπίδα, θραύσματα από κίονες, ένα κορινθιακό κιονόκρανο, τμήματα μαρμάρινης σίμης με υδρορροή σε σχήμα λεοντοκεφαλής και μια μαρμάρινη κεραμίδα), για αναστήλωση του⁸². Η μερική αναστήλωση του μνημείου ολοκληρώθηκε το έτος 2005⁸³.

⁸² Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5983 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁸³ Ο.π.

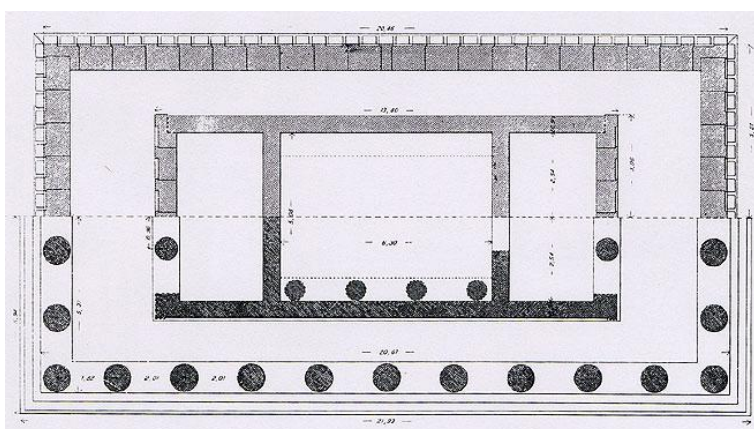
2.12 Πελόπιο

Το Πελόπιο ήταν ταφικό μνημείο (κενοτάφιο) αφιερωμένο στον Πέλοπα, τοπικό ήρωα που τιμούσαν ιδιαίτερα οι Ηλείοι. Η τοποθεσία του βρίσκεται μεταξύ των ναών της Ήρας και του Δία και διαμορφώθηκε γύρω στον 6ο αιώνα π.Χ. Κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. κτίσθηκε ένας περίβολος σε σχήμα ακανόνιστου πεντάπλευρου με απλή είσοδο. Σύμφωνα με την παράδοση που αναφέρει ο Πausanias, το αφιέρωσε στον Πέλοπα ο Ηρακλής, που ήταν 4^{ος} απόγονος του. Κάτω από το Πελόπιο, σε βάθος 2,50 μέτρων από τη σημερινή επιφάνεια του εδάφους, βρίσκεται η αρχαιότερη κατασκευή μέσα στο χώρο της Άλτεως⁸⁴. Πρόκειται για μεγάλο προϊστορικό τύμβο με λίθινο περίβολο, που χρονολογείται από την Πρωτοελλαδική εποχή. Το ανώτερο τμήμα του τύμβου αυτού ήταν ορατό μέχρι και την κλασική εποχή. Σύμφωνα με τον Pausanias, κάθε χρόνο οι άρχοντες θυσίαζαν στο χώρο του Πελοπίου ένα μαύρο κριάρι και όποιος έτρωγε από το θυσιασμένο ζώο δεν επιτρεπόταν να μπει στο ναό του Δία⁸⁵.

⁸⁴ Ο.π.

2.13 Μητρώον

Το Μητρώον ή ναός της Μητρός των θεών, ήταν οικοδόμημα που κτίστηκε κατά τον 4^ο αιώνα π.Χ. και ήταν μικρός σε διαστάσεις. Εδώ λατρεύονταν πριν από τη θεά Ρέα, κυρίως η Μητέρα Γη, στην οποία ήταν αφιερωμένο το ιερό Γαίον⁸⁶ και η Ειλείθυια, που ήταν συγγενική θεά και επίσης σχετιζόταν με τη μητρότητα. Ο ναός αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο. Διέθετε βωμό αφιερωμένο στη θεά Ρέα, ο οποίος βρισκόταν δυτικά του ναού. Οι κίονες είναι κατασκευασμένοι από κογχυλιάτη λίθο και έφεραν χρυσό επίχρυσμα.

Εικόνα 27: Κάτοψη Μητρώου

Στους πρώιμους αυτοκρατορικούς χρόνους ο ναός μετατράπηκε σε χώρο λατρείας του αυτοκράτορα, που τον παρίστανε ως Δία, να κρατάει κεραυνό και σκήπτρο και ίσως είχε λατρευτικό χαρακτήρα. Το άγαλμα βρέθηκε στις ανασκαφές και εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας. Επίσης, βρέθηκαν 6 ακόμη αγάλματα, 3 ανδρικά και 3 γυναικεία, που πιστεύεται ότι ανήκουν στους αυτοκράτορες Κλαύδιο, Τίτο, Βεσπασιανό, και στις Αγριππίνα και Δομιτία⁸⁷.

⁸⁶ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5846 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁸⁷ Ο.π.

2.14 Θησαυροί

Οι Θησαυροί είναι μικρά ναόσχημα οικοδομήματα, που αφιέρωναν στο ιερό διάφορες ελληνικές πόλεις, για να στεγάσουν τα πολύτιμα και πλούσια αναθήματα τους στο Δία⁸⁸. Οι Θησαυροί της Ολυμπίας βρίσκονται συγκεντρωμένοι στους νότιους πρόποδες του Κρονίου λόφου, στο χώρο όπου υπήρχαν οι προϊστορικές λατρείες του ιερού. Δεν είναι όλοι θεμελιωμένοι στο ίδιο ύψος, καθώς δεν οικοδομήθηκαν ταυτόχρονα.

Οι πρώτοι χρονολογούνται στα αρχαϊκά χρόνια, στον 6^ο αιώνα π.Χ., και οι τελευταίοι στα μέσα του 5^{ου} αιώνα π.Χ., ενώ λίγο αργότερα, στα μέσα του 4^{ου} αιώνα π.Χ., κτίστηκε η πόρινη λίθινη κρηπίδα που από το άνδηρο οδηγεί στο χαμηλότερο επίπεδο της Άλτεως. Ο Πausanias δίνει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τα πλούσια αφιερώματα που φυλάσσονταν εκεί. Σύμφωνα με την περιγραφή του, αναφέρει ονόματα 10 θησαυρών: των Σικωνίων, Συρακούσιων, Επιδαμνίων, Βυζαντίων, Συβαριτών, Κυρηναίων, Σελινουντίων, Μεταποντίων, Μεγαρέων και Γελών⁸⁹.

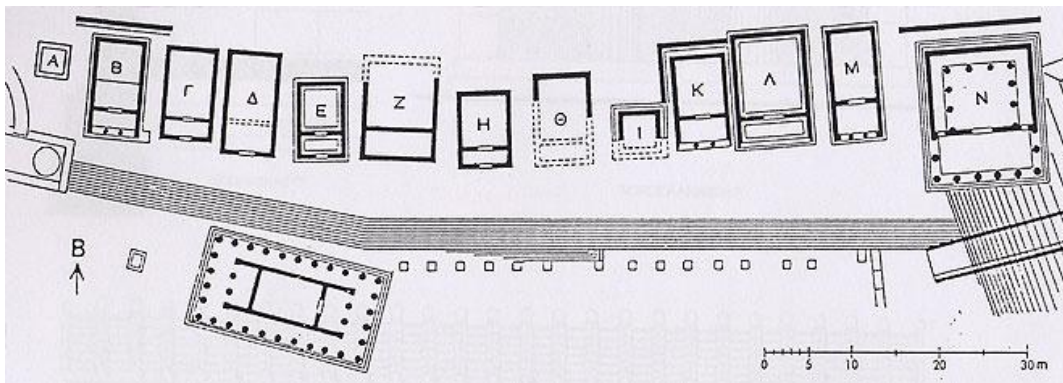
Όμως, κατά την ανασκαφική έρευνα ήλθαν στο φως τα θεμέλια 12 τέτοιων κτιρίων, από τα οποία μόνο 5 ταυτίστηκαν με βεβαιότητα⁹⁰: των Σικωνίων, των Σελινουντίων, των Μεταποντίων, των Μεγαρέων και των Γελών. Όπως φαίνεται, οι περισσότεροι θησαυροί ήταν αφιερώματα από πόλεις της Μεγάλης Ελλάδας, γεγονός που αποδεικνύει τους ισχυρούς δεσμούς του ιερού της Ολυμπίας με τη Δύση. Οι θησαυροί είναι απλές κατασκευές, αποτελούμενες από ορθογώνιο σηκό με δύο δωρικούς κίονες μεταξύ παραστάδων, εκτός από αυτόν των Γελών, που είναι πρόστυλος, εξάστυλος. Έχουν όλοι την είσοδο τους προς την πλευρά του ιερού, και είναι κτισμένοι στη σειρά ο ένας δίπλα στον άλλο.

Ο πρώτος της σειράς είναι ο θησαυρός των Σικωνίων, αφιέρωμα του Μύρωνα, και οι 4 τελευταίοι είναι των Σελινουντίων, των Μεταποντίων, των Μεγαρέων και των Γελών. Δυτικά του θησαυρού των Σικωνίων εντοπίστηκαν τα λείψανα δύο μικρών κτισμάτων, που αποδίδονται στο ιερό της Ειλειθυίας και του Σωσιπόλεως και στο ιερό της Αφροδίτης Ουρανίας. Το όγδοο από δυτικά κτίσμα από μερικούς μελετητές αποδίδεται στο βωμό της Γαίας.

⁸⁸ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5845 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁸⁹ Ο.π.

⁹⁰ Ο.π.

Εικόνα 28: Κάτοψη των θησαυρών

Από τους Θησαυρούς προέρχεται μεγάλος αριθμός πήλινων αρχιτεκτονικών μελών, που φέρουν εντυπωσιακή γραπτή διακόσμηση, καθώς και τμήματα από πήλινα συμπλέγματα (Σάτυρος και Μαινάδα, πήλινο κεφάλι σφίγγας κ.ά.), που ανήκαν σε ακρωτήρια. Πολλά από αυτά εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας. Από το θησαυρό των Μεγαρέων σώζεται το αέτωμα που απεικονίζει σκηνή Γιγαντομαχίας και επίσης εκτίθεται στο μουσείο. Στα μνημεία έχουν γίνει κατά καιρούς εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης⁹¹.

⁹¹ Ο.π.

2.15 Βάθρο της Νίκης του Παιωνίου

Ένα από τα πιο σημαντικά βάθρα που έχουν εντοπιστεί στο χώρο της Άλτεως, είναι το βάθρο στο οποίο ήταν τοποθετημένη η Νίκη του Παιωνίου. Στην πρόσοψη του βάθρου υπάρχει η αναθηματική επιγραφή, που μας ενημερώνει ότι η Νίκη ήταν αφιέρωμα των Μεσσηνίων και των Ναυπακτίων στο Δία, για τη νίκη τους κατά των Λακεδαιμονίων στον Αρχιδάμειο πόλεμο⁹², το 421 π.Χ. : «ΜΕΣΣΑΝΙΟΙ ΚΑΙ ΝΑΥΠΑΚΤΙΟΙ ΑΝΕΘΕΝ ΔΙΙ ΟΛΥΜΠΙΩΙ ΔΕΚΑΤΑΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ». Λίγο παρακάτω, με μικρότερα γράμματα αναφέρεται το όνομα του γλύπτη Παιωνίου από τη Μένδη : «ΠΕΩΝΙΟΣ ΕΠΟΙΗΣΕ ΜΕΝΔΑΙΟΣ ΚΑΙ Τ' ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ ΠΟΙΩΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΝΙΚΑ».

Εικόνα 29: Πρόσοψη Βάθρου

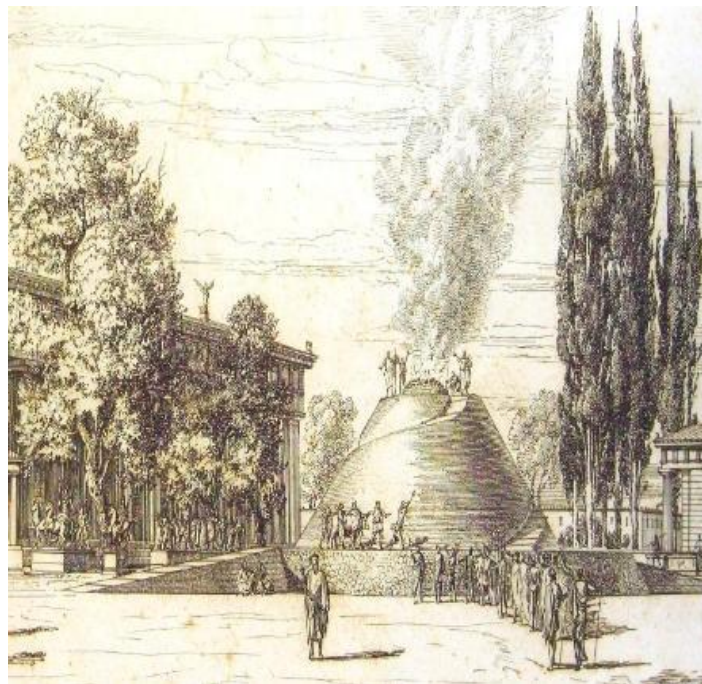
Το άγαλμα βρέθηκε το 1875 από γερμανικές αρχαιολογικές ανασκαφές και βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας⁹³. Το συνολικό ύψος του αναθήματος μαζί με το άγαλμα έφθανε τα 12 μέτρα.

⁹² Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8896 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

⁹³ Ο.π.

2.16 Βωμός του Δία

Στο χώρο που εκτείνεται ανατολικά του ναού της Ήρας και του Πελοπίου υπήρχε στην αρχαιότητα ο μεγάλος βωμός του Δία, από τον οποίο σήμερα δεν διατηρείται κανένα ίχνος. Ωστόσο, τα πολυάριθμα χάλκινα ειδώλια που βρέθηκαν στο χώρο μέσα σε παχύ στρώμα στάχτης, προέρχονται από το βωμό αυτό. Σύμφωνα με το μύθο, τη θέση του βωμού όρισε ο ίδιος ο Δίας, με κεραυνό που έριξε από τον Όλυμπο. Η ολοκληρωτική καταστροφή του πιθανότατα έγινε στα χρόνια του Θεοδοσίου Α', που κατήργησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες⁹⁴.

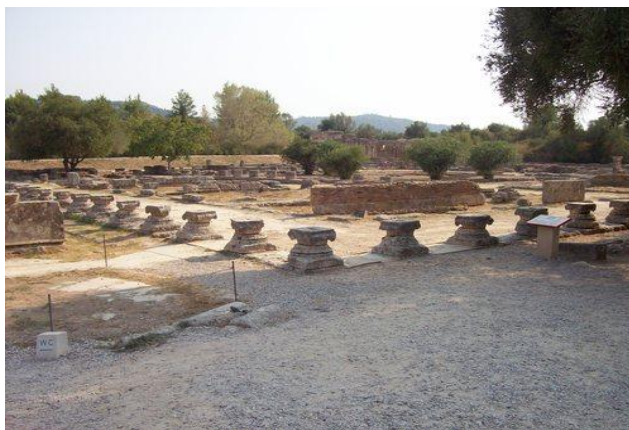
Εικόνα 30: Σχεδιαστική αναπαράσταση του Βωμού του Διός

⁹⁴ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5823 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

Η μορφή του είναι γνωστή από την αναλυτική περιγραφή του περιηγητή Παυσανία που τον είδε τον 2^ο αιώνα μ.Χ. Ο βωμός ήταν κυκλικός και ελλειψοειδής και διαμορφωνόταν σε δύο επίπεδα: την πρόθυση και τον κυρίως βωμό. Η πρόθυση ήταν ένα κρηπίδωμα ύψους 3 μέτρων και στις δύο στενές πλευρές της υπήρχαν σκαλοπάτια για να μπορεί κανείς να ανέβει πάνω σε αυτή. Ο κυρίως βωμός είχε κωνικό σχήμα και είχε σχηματισθεί πάνω στην πρόθυση από τη στάχτη των ζώων που θυσίαζαν, και από τα οποία έκαιγαν τους μηρούς. Μία στενή κλίμακα, τα σκαλοπάτια της οποίας ήταν σκαλισμένα με στάχτη, οδηγούσε στην κορυφή. Το συνολικό ύψος του βωμού, πάντα σύμφωνα με την περιγραφή του Παυσανία, υπολογίζεται στα 6.5 μέτρα. Η θυσία του ζώου γινόταν στην πρόθυση και στη συνέχεια οι ιερείς μετέφεραν τους μηρούς στο ψηλότερο σημείο του βωμού, όπου και τους έκαιγαν. Θυσίες στο βωμό αυτό προς τιμής του Δία γίνονταν συνεχώς και όχι μόνο στη διάρκεια των αγώνων.

2.17 Λεωνιδαίο

Το Λεωνιδαίο ήταν μεγάλος πολυτελής ξενώνας, που βρισκόταν στη νοτιοδυτική γωνία του ιερού, έξω από τον περίβολο της Άλτεως⁹⁵. Προοριζόταν για τη φιλοξενία των επισήμων, που έρχονταν στην Ολυμπία κατά τη διάρκεια τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Ήταν ένα μεγάλο οικοδόμημα, το οποίο διέθετε μεγάλα και ευρύχωρα δωμάτια ενώ στα ρωμαϊκά χρόνια κατασκευάστηκε μια τεχνητή διακοσμητική λίμνη στην κεντρική αυλή. Μετά την χρήση του ως ξενώνα οι Ρωμαίοι αξιωματούχοι διέμεναν στο Λεωνιδαίο.

Εικόνα 31: Το Λεωνιδαίο σήμερα

Το όνομα του κτιρίου προέρχεται από τον Λεωνίδα από τη Νάξο, οποίος ήταν και ο δημιουργός του όπως αναφέρει και η αναθηματική που αναφέρει «ΛΕΩΝΙΔΗΣ ΛΕΩΤΟΥ ΝΑΞΙΟΣ ΕΠΟΙΗΣΕ». Το άγαλμα του Λεωνίδα, ήταν στημένο στη βορειοανατολική γωνία του κτιρίου, εκεί όπου βρέθηκε και το ενεπίγραφο βάθρο του. Το κτίριο δεν σώζεται σήμερα, αλλά μέρος του αποκαλύφθηκε κατά τις νεότερες και κατά το 2003 πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης και στερέωσης των κονιαμάτων των τοίχων⁹⁶.

⁹⁵ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=536 ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

⁹⁶ Ο.π.

2.18 Θεηκολεών

Ήταν η έδρα των θεηκόλων, των ιερέων της Ολυμπίας, αλλά αποτελούσε, επίσης κατάλυμα όλου του προσωπικού που υπηρετούσε μόνιμα στο ιερό, όπως ήταν οι σπονδοφόροι, οι μάντεις, οι εξηγητές, οι αυλητές και ο ξυλέας, ο προμηθευτής των ξύλων που χρησιμοποιούσαν στις θυσίες⁹⁷. Το αρχικό οικοδόμημα χρονολογείται στα μέσα του 5ου αι. π.Χ., αλλά υπέστη διάφορες προσθήκες και μετασκευές μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια.

Το αρχικό οικοδόμημα αρχικά ήταν σχεδόν τετράγωνο, με μήκος πλευράς 19 μέτρων και είχε μία κεντρική αυλή, γύρω από την οποία υπήρχαν οκτώ δωμάτια. Από αυτά μόνο τα τέσσερα είχαν είσοδο προς την αυλή, το καθένα με στοά δύο κιόνων ανάμεσα σε παραστάδες. Τα άλλα τέσσερα καταλάμβαναν τις γωνίες και δεν επικοινωνούσαν με την αυλή, αλλά είχαν πόρτες προς τα υπόλοιπα δωμάτια. Αργότερα, στην ελληνιστική εποχή, προστέθηκαν τρία ακόμη δωμάτια συνεχόμενα στα ανατολικά, ενώ στα ρωμαϊκά χρόνια έγινε και νέα, πιο μεγάλη επέκταση του κτηρίου. Ανατολικά του ήδη υπάρχοντος συγκροτήματος οικοδομήθηκε ένα νέο, που περιλάμβανε μία μεγάλη κεντρική αυλή με περιστύλιο και γύρω από αυτή πολλά δωμάτια. Σήμερα το εσωτερικό του Θεηκολεώνα δεν είναι επισκέψιμο.

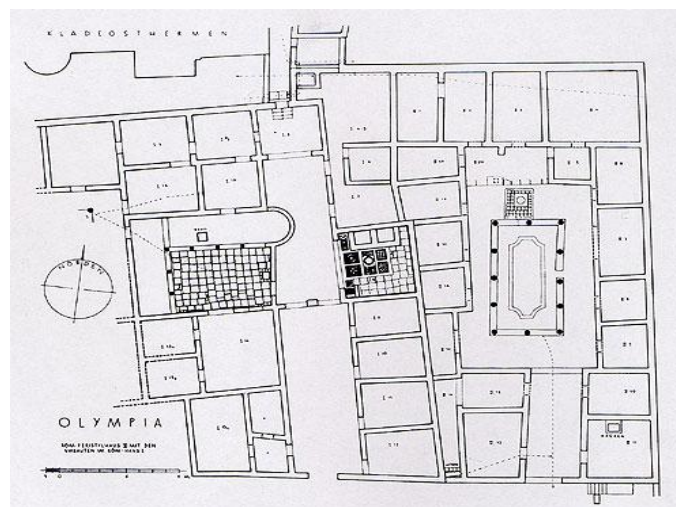

Εικόνα 32: Ο Θεηκολεώνας σήμερα

⁹⁷ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5841 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).

2.19 Ρωμαϊκοί Ξενώνες

Κατά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων αυξήθηκαν αισθητά οι επισκέπτες της Αρχαίας Ολυμπίας. Έτσι το 170 π.Χ. δημιουργήθηκαν οι Ρωμαϊκοί Ξενώνες οι οποίοι βρίσκονται έξω από τον χώρο της Άλτεως⁹⁸. Η κατασκευή του οικοδομήματος σχετίζεται με ένα μεγάλο οικοδομικό πρόγραμμα που έγινε και περιελάμβανε την οικοδόμηση νέων κτιρίων αλλά και επισκευών σε πολλά κτίσματα της Άλτεως. Το πρόγραμμα αυτό συμβάδιζε με το πνεύμα της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής που επέβαλλε μεγάλο όγκο, πλούσια διακόσμηση και πολλά δωμάτια.

Εικόνα 33: Κάτοψη Ρωμαϊκών ξενώνων

⁹⁸ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5982 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

2.20 Νυμφαίο

Το Νυμφαίο ήταν ένα εντυπωσιακό υδραγωγείο το οποίο κατασκευάστηκε το 160 μ.Χ και αποτελούσε ένα οικοδόμημα στολίδι για την Άλτι⁹⁹. Εκτός όμως από μια σπουδαία και μεγαλοπρεπή κατασκευή, συντέλεσε και στη λύση του προβλήματος της λειψυδρίας, αφού μέχρι τότε οι κάτοικοι αλλά και οι επισκέπτες που κατέκλυζαν την Ολυμπία για να παρακολουθήσουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, έπρεπε να πηγαίνουν στα πηγάδια της περιοχής για να πάρουν νερό.

Το Νυμφαίο του Ηρώδη Αττικού, ήταν μια ημικυκλική κατασκευή, η οποία αποτελούνταν από δυο δεξαμενές και μια αψίδα¹⁰⁰. Στο ημικυκλικό κομμάτι του οικοδομήματος βρίσκονταν τοποθετημένα μαρμάρινα αγάλματα. Πιο συγκεκριμένα στον πάνω όροφο ήταν τοποθετημένα τα αγάλματα του Αντωνίου Πίου και των μελών της οικογένειάς του και στον επάνω όροφο βρίσκονταν τα αγάλματα του Ηρώδη Αττικού και της οικογένειάς του. Ενώ στο κέντρο κάθε ορόφου βρισκόταν το άγαλμα του Δία.

Εικόνα 34: Ψηφιακή αναπαράσταση Νυμφαίου

⁹⁹ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5863 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

¹⁰⁰ Ο.π.

Το νερό έφτανε από τους λόφους της περιοχής και συγκεντρωνόταν στην ημικυκλική δεξαμενή, όπου οι κάτοικοι και οι επισκέπτες μπορούσαν να πάρουν νερό. Στο κέντρο αυτής της δεξαμενής βρισκόταν ένας μαρμάρινος τάυρος, ο οποίος συμβολίζει το υδάτινο στοιχείο. Στο εσωτερικό κάθε οικίσκου βρισκόταν ένα άγαλμα, το ένα ήταν ο ανδριάντας του Ηρώδη του Αττικού και το άλλο του Αντωνίου του Ευσεβούς ή του Μάρκου Αυρήλιου. Τα αγάλματα αυτά έχουν διασωθεί και βρίσκονται στο Μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας.

2.21 Ηρώο

Το Ηρώο βρίσκεται ανάμεσα στο Θεηκολεώνα και στα ελληνικά λουτρά, εκεί όπου υπάρχουν οι βοηθητικές εγκαταστάσεις της Ολυμπίας¹⁰¹. Το κτίριο οικοδομήθηκε στο β' μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ. και αρχικά συνδεόταν με τη λειτουργία των λουτρών εφόσον ήταν το επιδρωτήριο, δηλαδή βοηθητικός χώρος για την επιδρωση των λουόμενων. Κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο έπαυσε να λειτουργεί ως χώρος θερμού λουτρού και χρησιμοποιήθηκε ως ηρώο.

Το Ηρώο ήταν ένα τετράγωνο οικοδόμημα, στο οποίο διακρίνονται τρεις χώροι. Στο βόρειο, τετράγωνο τμήμα του υπάρχει εγγεγραμμένη κυκλική κατασκευή και ένα δεύτερο δωμάτιο. Την εποχή που το κτίσμα λειτουργούσε ως λουτρό, στο νότιο δωμάτιο υπήρχαν λέβητες για ζέσταμα του νερού, που χρησιμοποιούσαν οι λούμενοι, ενώ ο κυκλικός χώρος ήταν το επιδρωτήριο¹⁰². Στο εσωτερικό της κυκλικής κατασκευής βρέθηκε μικρός βωμός, κατασκευασμένος από στάχτη και πηλό που έφερε στην επιφάνεια του τη γραπτή επιγραφή «*ήρωος*», πλαισιωμένη με κλαδιά ελιάς Δεν είναι γνωστό σε ποιο ήρωα ή σε ποιους ήρωες ήταν αφιερωμένος ο βωμός, ωστόσο ο Πausanias αναφέρει ότι στο χώρο αυτόν, εκτός από το βωμό του ανώνυμου ήρωα υπήρχε και βωμός του θεού Πάνα¹⁰³.

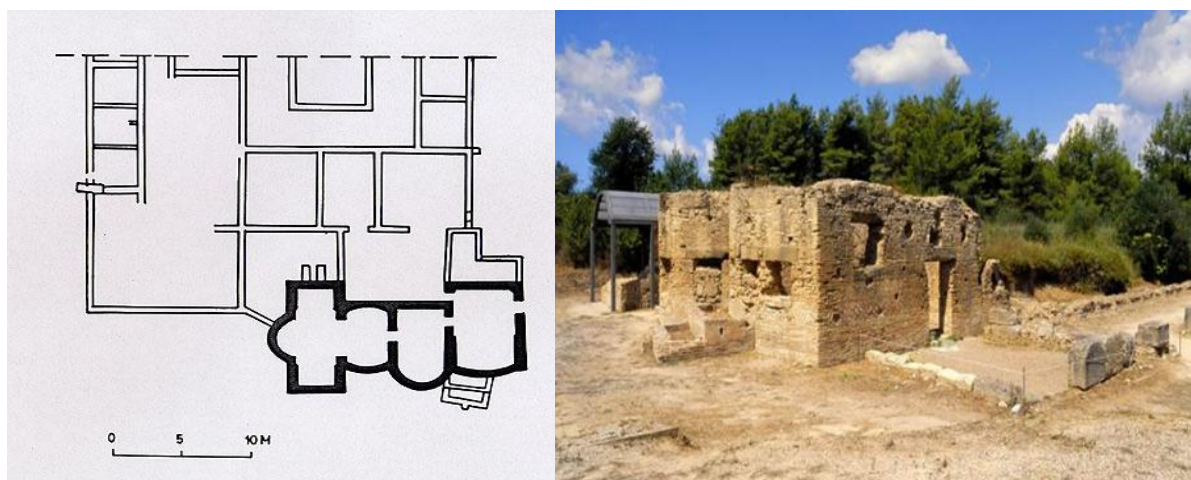
¹⁰¹ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5825 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

¹⁰² Ό.π.

¹⁰³ Ό.π.

2.22 Θέρμες Λεωνιδαίου

Οι Θέρμες Λεωνιδαίου ήταν ένα μικρό λουτρό, το οποίο κατασκευάστηκε κατά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. και είναι ένα από τα ελάχιστα οικοδομήματα που διατηρήθηκε μέχρι σήμερα σε καλή κατάσταση. Αρχικά το κτίριο αποτελούσε μέρος ενός συγκροτήματος το οποίο λειτουργούσε ως ξενώνας και αποτελούνταν από διάφορα δωμάτια, αποθηκευτικούς χώρους και μια κεντρική αυλή¹⁰⁴.

Εικόνα 35,36: Κάτοψη του «μικρού λουτρού», Το «μικρό λουτρό» σήμερα

Το μικρό λουτρό περιελάμβανε τέσσερις αίθουσες, ενώ χαρακτηριστικό είναι το εντυπωσιακό του δάπεδο, το οποίο είναι διακοσμημένο από ψηφιδωτά. Παρότι ήταν ένα μικρό κτίριο, διέθετε εξαιρετικό σύστημα ύδρευσης, αλλά και ένα τελειοποιημένο σύστημα θέρμανσης, χαρακτηριστικά πρωτόγνωρα για την εποχή. Αργότερα, κατά τον 5^ο αιώνα μ.Χ. σε κάποιο από τα δωμάτια του κτιρίου παρασκεύαζαν κρασί, ενώ κάποιος άλλο χώρος του χρησιμοποιήθηκε σαν χώρος επεξεργασίας γυαλιού, γεγονός που αποδεικνύει ένας κλίβανος που βρέθηκε στο κτίριο¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5842 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

¹⁰⁵ Ο.π.

2.23 Θέρμες Κλαδέου

Ένα από τα λουτρικά συγκροτήματα που υπήρχαν στο ιερό της Ολυμπίας, είναι αυτό που βρίσκεται στο δυτικό άκρο του, κοντά στην κοίτη του Κλαδέου ποταμού, στο χώρο όπου υπήρχε η πισίνα των ελληνικών λουτρών του 5ου αι. π.Χ.¹⁰⁶. Χρονολογείται στα ρωμαϊκά χρόνια, γύρω στο 100 μ.Χ., και η κατασκευή του συνδέεται με τους ρωμαϊκούς ξενώνες που βρίσκονται σε μικρή απόσταση προς τα νότια. Αποτελούνταν από πολλά δωμάτια, αίθουσες θερμού και ψυχρού λουτρού, επιδρωτήριο, αποδυτήριο, μικρό ιδιωτικό λουτρό στο βόρειο τμήμα τους, αίθριο, μπανιέρες και τουαλέτες¹⁰⁷. Τα συγκεκριμένα λουτρά δεν ήταν απλά ένα λειτουργικό κτίριο, αλλά ένας πολυτελής και ιδιαίτερος χώρος με αίθουσες που ήταν διακοσμημένες με εντυπωσιακά χρωματιστά μάρμαρα και ψηφιδωτά δάπεδα.

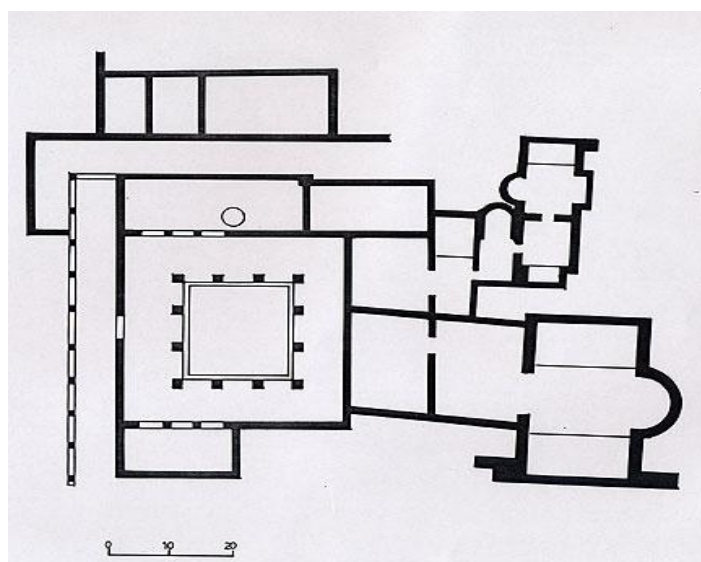
Εικόνα 37: Οι θέρμες του Κλαδέου σήμερα

¹⁰⁶ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5843 ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

¹⁰⁷ Ο.π.

2.24 Θέρμες Κρονίου

Οι «θήρμες Κρονίου» ή «Βόρειες θέρμες» ήταν ένα συγκρότημα που κατασκευάστηκε την αυτοκρατορική εποχή. Αποτελούνταν από πολλά δωμάτια τα οποία ήταν διακοσμημένα από εντυπωσιακά ψηφιδωτά με εικονιστικές θαλάσσιες παραστάσεις¹⁰⁸. Στην μια πλευρά υπήρχε μια παράσταση που απεικονίζει τη Νηρηίδα πάνω σε έναν θαλάσσιο ταύρο, ενώ στην άλλη πλευρά υπήρχε μια εντυπωσιακή παράσταση με δελφίνια. Στο σημείο που βρίσκεται η κεντρική είσοδος, υπάρχει μια μεγάλη παράσταση Τρίτωνα ανάμεσα σε θαλάσσιους ίππους.

Εικόνα 38: Κάτοψη από τις Θέρμες Κρονίου

¹⁰⁸ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5844 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

Το οικοδόμημα μετά από έναν μεγάλο σεισμό κατά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. καταστράφηκε, ενώ αργότερα, κατά τον 5^ο και 6^ο αιώνα μ.Χ αίθουσες του κτιρίου χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία γεωργικών αγαθών και κατασκευής κρασιού¹⁰⁹. Επίσης ευρήματα που βρέθηκαν στο χώρο μαρτυρούν και την εγκατάσταση ενός κεραμικού εργαστηρίου σε κάποιο μέρος του οικοδομήματος. Ακόμη, σε μια απιδωτή αίθουσα, που αρχικά λειτουργούσε ως χώρος θερμού λουτρού, κατασκευάστηκε αργότερα ένας κεραμικός κλίβανος. Οι τρεις δεξαμενές, που εντοπίστηκαν στη βόρεια πλευρά του συγκροτήματος, προφανώς είχαν σχέση με το κεραμικό εργαστήριο που λειτουργούσε εδώ και πιθανώς προοριζόταν για τον καθαρισμό και την παρασκευή πηλού.

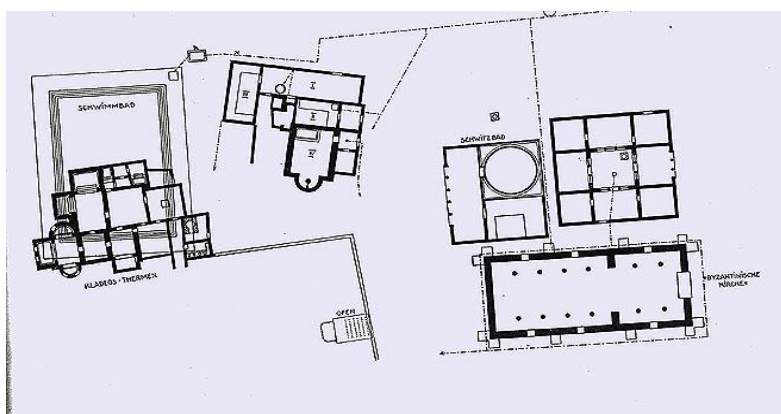

Εικόνα 39: Η σημερινή τους μορφή

¹⁰⁹ Ό.π.

2.25 Ελληνικά Λουτρά

Τα Ελληνικά Λουτρά κατασκευάστηκαν κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. και αποτελούν τα παλαιότερα λουτρά της Ολυμπίας. Η κατασκευή του συγκροτήματος έγινε με αρκετές προσθήκες, αφού αρχικά είχε κατασκευαστεί ένα μικρό κτίσμα και οι αθλητές έπρεπε να παίρνουν νερό από ένα πηγάδι για να πλυθούν. Τα επόμενα χρόνια δημιουργήθηκε ένα δεύτερο δωμάτιο εφοδιασμένο με τρεις κτιστές μπανιέρες¹¹⁰.

Εικόνα 40: Κάτοψη των Ελληνικών Λουτρών

Χαρακτηριστικό αποτελεί το ότι ο πυθμένας ήταν στρωμένος με ορθογώνιους πωρόλιθους, ενώ διέθετε τελειοποιημένο σύστημα υδροδότησης και αποχέτευσης νερού. Προς το τέλος του 1^{ου} αιώνα π.Χ. η λειτουργία της σταμάτησε και πάνω στο μέρος αυτό δημιουργήθηκαν οι θέρμες του Κλαδέου. Το υπόλοιπο κτίριο παρασύρθηκε από τον ποταμό και δεν έχει διασωθεί.

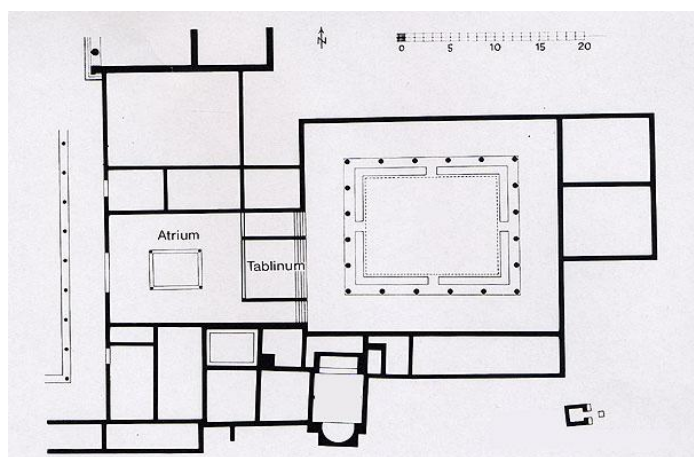
¹¹⁰ Βλ.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CE%9B%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).

2.26 Οικία του Νέρωνα – Ανατολικές Θέρμες

Το μεγάλο κτιριακό συγκρότημα, που έχει αποδοθεί στο Ρωμαίο αυτοκράτορα Νέρωνα, βρίσκεται ΝΑ της Άλτεως, στη θέση όπου στην κλασική εποχή υπήρχε το ιερό της Εστίας και άλλα κτίσματα, που κατεδαφίσθηκαν¹¹¹. Ένας μολύβδινος υδαταγωγός με επιγραφή NERONIS: AUG¹¹², καθώς και άλλες ενδείξεις, οδήγησαν τους μελετητές να ταυτίσουν το κτίριο με την οικία του αυτοκράτορα που οικοδομήθηκε τα έτη 65-67 μ.Χ., όταν ο Νέρων κατέλυσε στο ιερό προκειμένου να λάβει μέρος ο ίδιος στους Ολυμπιακούς Αγώνες του έτους 67 μ.Χ. Στα χρόνια που ακολούθησαν, μέχρι και τον 3^ο αιώνα μ.Χ., στο συγκρότημα έγιναν διάφορες επεκτάσεις και μετατροπές¹¹³.

Η οικία του Νέρωνα ήταν πολυτελής έπαυλη, που διέθετε μεγάλη περίστυλη αυλή, γύρω από την οποία αναπτύσσονταν αρκετοί χώροι, δωμάτια και μεγάλοι κήποι. Η είσοδος οδηγούσε σε αίθριο και στη συνέχεια δύο διάδρομοι οδηγούσαν στη μεγάλη περίστυλη αυλή και στους κήπους. Στο νότιο τμήμα στεγαζόταν τα λουτρά. Η κάτοψη του κτιρίου δεν είναι δυνατόν να αποκατασταθεί πλήρως, λόγω των επεμβάσεων που έγιναν στους επόμενους αγώνες. Οι μεγαλύτερες αλλαγές στο χώρο πραγματοποιήθηκαν στις αρχές του 3^{ου} αιών μ.Χ., όταν κτίστηκαν οι λεγόμενες ανατολικές θέρμες. Από την οικία του Νέρωνα διατηρήθηκαν μόνο όψεις προς την πλευρά της Άλτεως, το μεγάλο αίθριο και τμήματα των δωματίων¹¹⁴.

Εικόνα 41: Κάτοψη της οικίας του Νέρωνα και των Ανατολικών Θερμών

¹¹¹ Ό.π.

¹¹² Ό.π.

¹¹³ Ό.π.

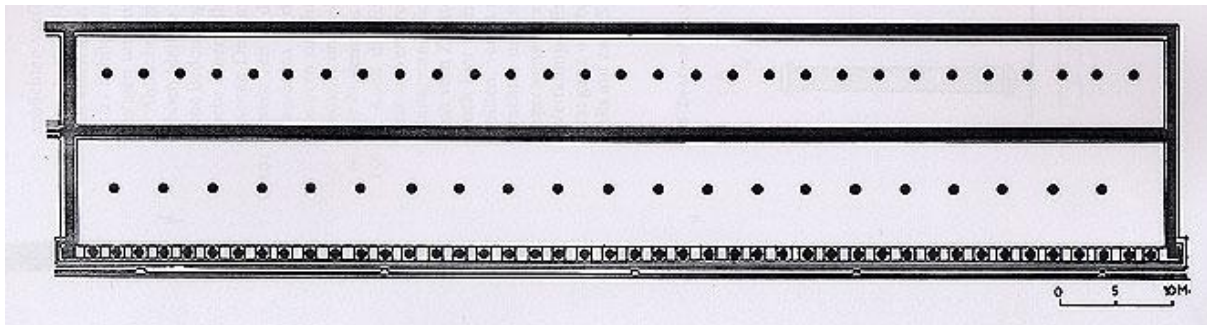
¹¹⁴ Ό.π.

Το νέο συγκρότημα των λουτρών των ανατολικών Θερμών, διέθετε χώρους θερμού κι ψυχρού λουτρού, δεξαμενές και αυλή με κήπο. Στη νοτιανατολική μεριά του οικοδομήματος διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση το «Οκτάγωνο», που αποτελεί τμήμα των εγκαταστάσεων. Οφείλει το όνομα του στο οκταγωνικό σχήμα της κεντρικής του αίθουσας, η οποία είχε καμαροειδείς οροφές και τοίχους κτισμένους με οπτόπλινθους. Στο δάπεδο διατηρούνται μέχρι σήμερα εντυπωσιακά ψηφιδωτά, τα οποία είναι διακοσμημένα με θέματα από το θαλάσσιο βασίλειο. Στη δυτική μεριά του συγκροτήματος αυτού υπάρχει θεμελίωση της θριαμβικής αψίδας του Νέρωνα καθώς και τα λείψανα ενός μικρού ωδείου, που κτίστηκε επίσης τον 3^ο αιώνα μ.Χ. Τα τελευταία χρόνια στο μνημείο έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες συντήρησης και στερέωσης των κονιαμάτων των τοίχων, ενώ από το 2002 το συγκρότημα έγινε επισκέψιμο¹¹⁵.

¹¹⁵ Ο.π.

2.27 Στοά της Ηχούς

Η Στοά της Ηχούς ήταν ένα οικοδόμημα που κατασκευάστηκε κατά τον 4^ο αιώνα π.Χ. και διαχώριζε το ιερό από το Αρχαίο Στάδιο. Πήρε την ονομασία της από την ακουστική της, αφού ο ήχος επαναλαμβανόταν επτά φορές, έτσι ονομαζόταν **Επτάηχος**¹¹⁶. Μπροστά από το μνημείο βρίσκονταν τα μνημεία του Πτολεμαίου Β' και της Αρσινόης. Στο εσωτερικό τμήμα της σημαντικού ζωγράφοι της εποχής είχαν διακοσμήσει πολλά σημεία της με τις καλλιτεχνίες τους, έτσι πήρε το όνομα **Ποικίλη Στοά**¹¹⁷.

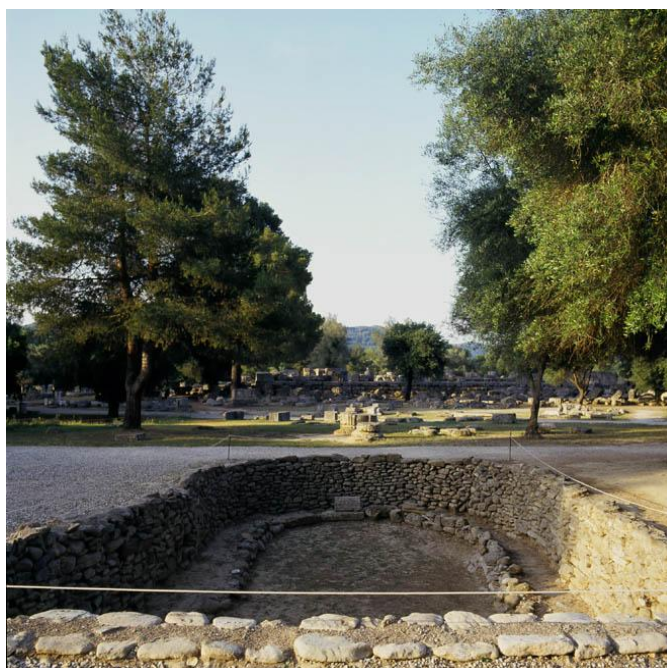
Εικόνα 42: Κάτοψη από τη Στοά της Ηχούς

¹¹⁶ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=532 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).

¹¹⁷ Ο.π.

2.28 Προϊστορικό Κτίριο

Είναι γεγονός πως στον Κρόνιο Λόφο αναπτύχθηκαν οι προϊστορικές λατρείες του ιερού, όπως του Κρόνου, της Ρέας, της Θέμιδας, της Ειλειθυίας, του Ιδαίου Ηρακλή και άλλων θεοτήτων. Σύμφωνα με τα ευρήματα ανασκαφών, φαίνεται πως κατά το έτος 2300-2000 π.Χ. είχε διαμορφωθεί ένα ιερό στο χώρο της Άλτεως και γύρω του υπήρχε ένας οικισμός με συνεχή κατοίκηση έως το 1600-100 π.Χ.¹¹⁸. Μαζί με τον προϊστορικό τύμβο που βρίσκεται κάτω από το Πελόπιο, τα αψιδωτά κτίρια αποτελούν τις παλαιότερες κατασκευές του ιερού.

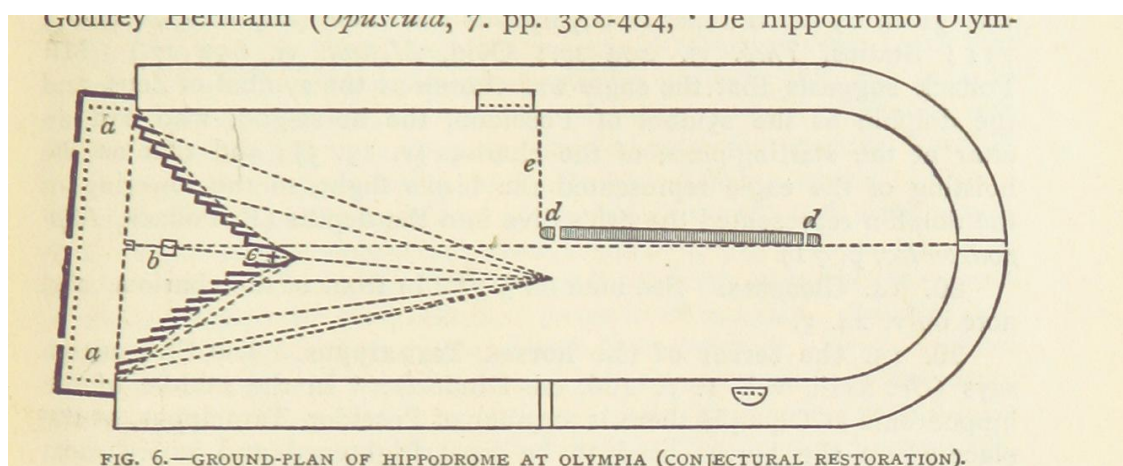

Εικόνα 43: Προϊστορικό κτίριο

¹¹⁸ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5985 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).

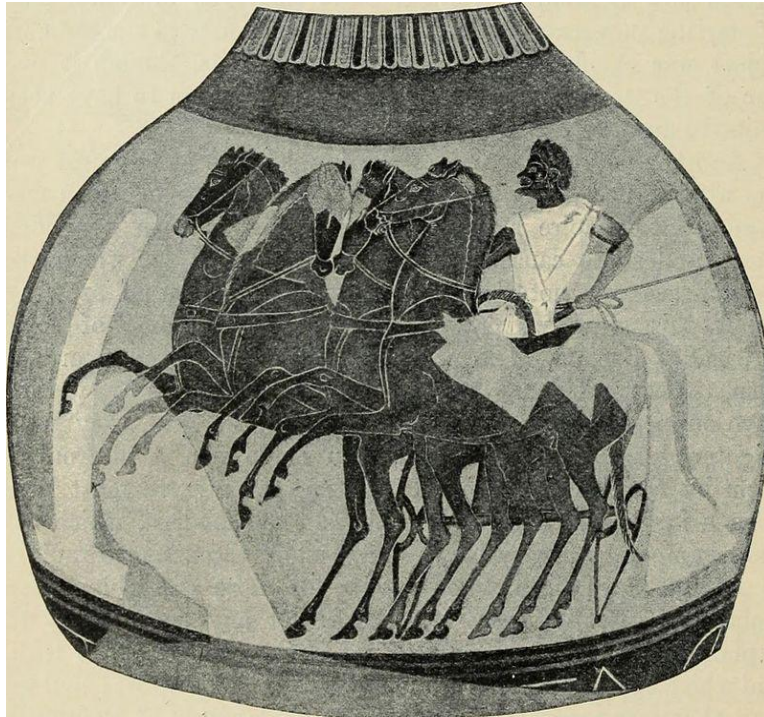
2.29 Ιππόδρομος

Ο Ιππόδρομος ήταν ένα από τα πιο σημαντικά μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας. Η ακριβής τοποθεσία του δεν έχει βρεθεί ακόμη, καθώς οι εγκαταστάσεις του έχουν παρασυρθεί από τον ποταμό Αλφειό¹¹⁹. Σύμφωνα με πηγές ο Ιππόδρομος βρισκόταν νότια του αρχαίου σταδίου και παράλληλα με αυτό. Ακόμη και αν ο επισκέπτης δεν είναι σε θέση να διακρίνει το μνημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί στην παρούσα εργασία, αφού ο ιππόδρομος αποτελούσε κόσμημα στην Ολυμπία και οι θεατές συνέρρεαν από όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης για να παρακολουθήσουν τις περίφημες ιπποδρομίες και οι αρματοδρομίες.

Εικόνα 45: Ο Ιππόδρομος

¹¹⁹ Βλ. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=552 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/04/2020).

Εικόνα 46: Ιππικό αγώνισμα

Σύμφωνα με πηγές, κυρίως από τον περιηγητή Πausανία, ο οποίος είχε επισκεφτεί τον Ιππόδρομο, δίνεται η δυνατότητα να γνωρίζουμε πως ήταν ακριβώς το μνημείο. Το στάδιο χωριζόταν σε δυο διαδρόμους, αφού κατά μήκος του υπήρχε ένα ξύλινο χώρισμα το οποίο λεγόταν «έμβολο»¹²⁰. Τα άλογα ή τα άρματα έτρεχαν όλα στον ένα διάδρομο, με κατεύθυνση προς τα ανατολικά και όταν έφθαναν στο τέλος, παρέκαμπταν το άκρο του εμβόλου και έστριβαν στον άλλο διάδρομο, με κατεύθυνση προς τα δυτικά. Οι θεατές παρακολουθούσαν τα αγωνίσματα από τις πλευρές του σταδίου. Στη μια μεριά υπήρχε ένα φυσικό πρανές ενώ στις άλλες πλευρές είχαν δημιουργηθεί τεχνητά επικλινή επίπεδα. Η συνολική απόσταση που διένυσαν ποίκιλλε ανάλογα με το αγώνισμα. Σύμφωνα με πηγές η δυτική πλευρά του ιππόδρομου έκλεινε με τη στοά του αρχιτέκτονα Αγνάπτου, που δεν έχει βρεθεί στις ανασκαφές και η μορφή της είναι άγνωστη¹²¹.

Στην στοά αυτή βρισκόταν η λεγόμενη «ιππάφηση», δηλαδή η αφετηρία των αλόγων, που το πολύπλοκο σύστημα της, είχε επινοήσει ο ανδριαντοποιός Κλέοιτας, όπως μας περιγράφει αναλυτικά ο Πausανίας. Το χαρακτηριστικό της ήταν ότι είχε σχήμα πλώρης πλοίου, δηλαδή ενός ισοσκελούς τριγώνου με κτιστά χωρίσματα στις δυο πλευρές, που όριζαν τις θέσεις των

¹²⁰ Ό.π.

¹²¹ Ό.π.

αλόγων ή των αρμάτων¹²². Πάνω σε αυτό το τρίγωνο είχε τοποθετηθεί ένα χάλκινο δελφίνι, το οποίο βρισκόταν πάνω σε έναν πάσαλο. Μπροστά από τη στοά του Αγνάπτου υπήρχε ένας βωμός, πάνω στον οποίο βρισκόταν ένα χάλκινος αετός με ανοιγμένα φτερά. Μέσα στο βωμό ήταν ο μηχανισμός, που τον χειριζόταν ένα μόνο άτομο. Μπροστά από τα άλογα ή τα άρματα υπήρχαν τεντωμένα σχοινιά, που εμποδίζαν την εκκίνηση. Πριν ξεκινήσει ο αγώνας τα άλογα ή τα άρματα έπρεπε να βρίσκονται σε ίδια ευθεία, στη βάση του διαδρόμου. Όταν ηχούσαν οι σάλπιγγες άρχιζε ο αγώνας. Κοντά στην αφετηρία ήταν στημένο το άγαλμα της Ιπποδάμειας, που κρατούσε την ταινία του νικητή, ενώ στο νοτιοανατολικό άκρο του ιππόδρομου υπήρχε στρογγυλός βωμός, αφιερωμένος στον Ταραξίππο, θεότητα που ονομαζόταν έτσι επειδή προξενούσε ταραχή στα άλογα. Προς το τέλος της πλευρά του ιππόδρομου υπήρχε το Ιερό της Δήμητρας Χαμόνης, που έφερε στο φως η Ζ' Εφορεία Αρχαιοτήτων¹²³.

¹²² Ο.π.

¹²³ Ο.π.

Συμπεράσματα

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες υπήρξαν οι αρχαιότεροι και σημαντικότεροι από όλους τους ελληνικούς αγώνες. Επίσης ήταν η σπουδαιότερη θρησκευτική γιορτή προς τιμήν του Δία, του πατέρα των θεών. Τα μνημεία της Αρχαίας Ολυμπίας αποτελούν θησαυρό για τη χώρα μας και οι Ολυμπιακοί Αγώνες υπήρξαν το σύμβολο της πανελλήνιας ενότητας. Τα Ολύμπια, τελούνταν από τότε κάθε τέσσερα χρόνια και οι αθλητές που έπαιρναν μέρος στους αγώνες έπρεπε να είναι γνήσιοι Έλληνες και ελεύθεροι πολίτες. Κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων διεξάγονταν διάφορα αγωνίσματα, όπως το στάδιο, η πάλη, η πυγμαχία, το παγκράτιο, τα ιππικά αγωνίσματα και το πένταθλο.

Οι συμμετέχοντες όφειλαν να ακολουθήσουν τους κανόνες που είχαν καθιερωθεί για την καλύτερη οργάνωση των αγώνων και οι νικητές των αγώνων στεφανώνονταν με τον «κότινο», κλαδί από την «καλλιστέφανο ελαία», που βρισκόταν κοντά στο ναό του Διός. Το στεφάνι αυτό αποτελούσε τη μεγαλύτερη τιμή για τον αγωνιζόμενο, την οικογένεια και τη γενέτειρά του και δεν αντισταθμιζόταν ούτε με χρήματα ούτε με αξιώματα. Δυστυχώς, με την απαγόρευση των ειδωλολατρικών θρησκειών καταργήθηκε ο θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων που γνώρισε δώδεκα αιώνες ακμής και λάμπρυνε την ιστορία του αθλητισμού. Η Αρχαία Ολυμπία αποτελούσε κέντρο παιδείας όλων των Ελλήνων στην εφαρμογή της ειρήνης, τη διεκδίκηση του αγώνα, την άσκηση της δικαιοσύνης και την προσφορά της οφειλόμενης τιμής.

.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Αναπαράσταση Αρχαίας Ολυμπίας (Representation of Ancient Olympia) – J. van Falke, 1880.

Πηγή :

<https://argolikivivliothiki.gr/2011/08/09/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82-representation-of-ancient-olympia/>

Εικόνα 2: Αγώνες δρόμου

Πηγή : Hoplitodromos. Side B from an Attic black-figure Panathenaic amphora, 323–322 BC. From Benghazi (Cyrenaica, now in Libya)

Εικόνα 3: Η πάλη στην αρχαία Ελλάδα

Πηγή : <https://telepnyka.wordpress.com/2013/03/28/%CF%80%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82-%CE%BB%CE%AE%CE%BE%CE%B9%CF%82-%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B5%CF%82/>

Εικόνα 4: Αρχαίοι Έλληνες πυγμάχοι

Πηγή : <https://www.mixanitouxronou.gr/archei-ellines-pigmachi-itan-sklirotrachili-ke-agonizontan-choris-gantia-mechri-telikis-ptoseos-ta-prosonta-i-technikes-ke-i-terasties-antoches-giati-o-maik-taison-den-tha-iche-kamia-elpida/>

Εικόνα 5: Ο άλτης μαζί με τους «αλτήρες» στα χέρια

Πηγή : <https://www.ea.gr/ep/olympicgames/images/runfoto3.gif>

Εικόνα 6: Ο δισκοβόλος

Πηγή : http://1.bp.blogspot.com/_f4VyuGJXWZQ/S-V6ZIVp-GI/AAAAAAAAAF4/SNOX76I29CU/s320/diskovolos.jpg

Εικόνα 7, 8: Ο αθλητής ακοντίου και η αγκύλη, μια λωρίδα δέρματος προσαρμοσμένη στο κέντρο βάρους του ακοντίου με μήκος περίπου στα 40εκ.

Πηγή : <https://turbojavhellas.com/o-akontismos-stin-arxaia-ellada/>

Εικόνα 9: Το παγκράτιο

Πηγή : <https://www.polemikes-tehnes.gr/martial-arts-cat/1/%CE%A0%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BF>

Εικόνα 10: Κάτοψη του χώρου της Αρχαίας Ολυμπίας

Πηγή : <https://theancientwebgreece.wordpress.com/2017/09/23/%CE%BF-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

Εικόνα 11: Κάτοψη Παλαίστρας

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh2562.jsp?obj_id=537&mm_id=5065

Εικόνα 12: Η Παλαίστρα σήμερα

Πηγή : <https://www.patrishnews.com/i-arhaia-olympia-opos-den-tin-ehete-xanadei-apo-psila-me-drone-video/>

Εικόνα 13: Κάτοψη του Αρχαίου γυμνασίου

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh2562.jsp?obj_id=592&mm_id=5064

Εικόνα 14: Βάση από τους Ζάνες

Πηγή : <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CF%82>

Εικόνα 15: Βάσεις από τους Ζάνες

Πηγή : <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CF%82>

Εικόνα 15: Κρυπτή Στοά

Πηγή :

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82

Εικόνες 16,17: Κάτοψη του Σταδίου και η σημερινή του μορφή

Πηγή :

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:OlympicRaceTrackOlympia.JPG

Εικόνες 18,19: Αριστερά η κάτοψη του Πρυτανείου, δεξιά το Πρυτανείο σήμερα

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5986

Εικόνα 20: Το Βουλευτήριο

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5822

Εικόνα 21: Ο Βωμός της Ήρας

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5990

Εικόνα 22: Το εργαστήριο του Φειδία

Πηγή :

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A6%CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CE%B1

Εικόνα 23: Πως θα ήταν ο Ναός του Δία

Πηγή : <http://el.travelogues.gr/tag.php?view=5829&page=30>

Εικόνα 24: Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία και μπροστά η δεξαμενή με λάδι

Πηγή: <https://arxaia-ellinika.blogspot.com/2013/03/agalma-tou-olympiou-dios.html>

Εικόνα 25: Ο Ναός της Ήρας σήμερα

Πηγή: <https://m.naftemporiki.gr/story/1139163/ereuna-ston-nao-tis-iras-stin-arxaia-olumpia>

Εικόνα 26: Το Φιλιπείο σήμερα

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=538

Εικόνα 27: Κάτοψη Μητρώου

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5846

Εικόνα 28: Κάτοψη των θησαυρών

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5845

Εικόνα 29: Πρόσοψη Βάθρου

Πηγή :

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%AF%CE%BA%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9C%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%85

Εικόνα 30: Σχεδιαστική αναπαράσταση του Βωμού του Διός

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5823

Εικόνα 31: Το Λεωνίδαίο σήμερα

Πηγή: https://orinosaxotis.blogspot.com/2015/01/blog-post_15.html

Εικόνα 32: Ο Θεγκολεώνας σήμερα

Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5841

Εικόνα 33: Κάτοψη Ρωμαϊκών ξενόνων

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5982

Εικόνα 34: Ψηφιακή αναπαράσταση Νυμφαίου

Πηγή : <https://theancientwebgreece.wordpress.com/2017/09/23/%CE%BF-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

Εικόνα 35,36: Κάτοψη του «μικρού λουτρού», Το «μικρό λουτρό» σήμερα

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5842

Εικόνα 37: Οι θέρμες του Κλαδέου σήμερα

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5843

Εικόνα 38: Κάτοψη από τις Θέρμες Κρονίου

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5844

Εικόνα 39: Η σημερινή τους μορφή

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5844

Εικόνα 40: Κάτοψη των Ελληνικών Λουτρών

Πηγή : [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%9B%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC_\(%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%9B%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC_(%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1))

Εικόνα 41: Κάτοψη της οικείας του Νέρωνα και των Ανατολικών Θερμών

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5861

Εικόνα 42: Κάτοψη από τη Στοά της Ηχούς

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=532

Εικόνα 43: Προϊστορικό κτίριο

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5985

Εικόνα 44: Κάτοψη Νότιας Στοάς

Πηγή : http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5862

Εικόνα 45: Ο Ιππόδρομος

Πηγή :

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%80%CF%80%CF%8C%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:97_of_'Pausanias's_Description_of_Greece._Translated_with_a_commentary_by_J._G.Frazer'__\(11151322143\).jpg](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%80%CF%80%CF%8C%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:97_of_'Pausanias's_Description_of_Greece._Translated_with_a_commentary_by_J._G.Frazer'__(11151322143).jpg)

Εικόνα 46: Ιππικό αγώνισμα

Πηγή :

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%80%CF%80%CF%8C%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Greek_athletic_sports_and_festivals_\(1910\)__\(14583876537\).jpg](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%80%CF%80%CF%8C%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Greek_athletic_sports_and_festivals_(1910)__(14583876537).jpg)

Βιβλιογραφικές πηγές

- Golden, Mark (2003). *Sport in the ancient world from A to Z*. London: Routledge. σελ. 44.
- Δρακόπουλος Δ. *Ολυμπία. Μύθοι και Ερμηνείες*. Αθήνα, 2006.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Ο αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα». Εκδοτική Αθηνών, Τόμος Β΄.
- Κοντός, Γ. *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*. Bookstars – Γιωγγαράς, Αθήνα 2016 · Φαράντος, Γ. Δ. Εισαγωγή στην Ολυμπιακή παιδεία. Αθήνα, 2004.
- «Ολυμπιακοί Αγώνες: αναφορές – προσεγγίσεις», 2001. ΥΠ.Ε.Π.Θ., Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004.
- *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα*, (1982). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Παναγιωτόπουλος, Δ. (1991), *Δίκαιο των Ολυμπιακών Αγώνων*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα.
- Σβολόπουλος, Χ., Γδοντέλλης, Α. (εκδ.), *Λεύκωμα Ολυμπιακών Αγώνων. 776 π.Χ. - 1896-1980*, Αθήνα 1980.
- Σωτηρόπουλος, Β. (1996), *Ολυμπιακοί Αγώνες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πιτσιλός.

Διαδικτυακές πηγές

- [http://www.hecucenter.ru/up/KazatzakisTa3ideutis\[1\].pdf](http://www.hecucenter.ru/up/KazatzakisTa3ideutis[1].pdf) (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/02/2019).
- <https://www.gtp.gr/LocInfo.asp?Code=E&PrimeCode=EGRGIL10OLYOLY00041&PrimeLevel=10&Level=1&LastAns=0&PrimeInfo=12&InfoId=43&lng=1> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/02/2019).
- <https://unric.org/el/4551-2/> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/02/2019).
- http://olympicsmuseum.esy.es/?page_id=507 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/02/2019).
- <https://www.ea.gr/ep/olympicgames/run.html>
<https://www.newmail.gr/%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BD-%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B1%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%84/> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 11/03/2020).
- <http://www.fhw.gr/olympics/ancient/gr/204.html> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 11/03/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=537 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).
- <https://www.taxidologio.gr/ancient-olympia-todo-palaistra.html> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=592 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=592 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/03/2020).
- https://el.wikisource.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B9%CF%82/%CE%97%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%92#p21.2 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/03/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5824 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 21/03/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=501

- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5986 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).
- http://users.uoa.gr/~nektar/history/tributes/pausanias/05_eliaca_a.htm (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5822 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26/03/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5990 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 02/04/2020).
- http://ellinondiktyo.blogspot.com/2018/11/blog-post_5.html (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).
- <http://www.greatlie.com/~greatlie/index.php/el/ellinismos/diogmoi-ellinon/648-xristianikos-naos-pano-sto-ergastirio-tou-feidia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).
- <https://www.lifo.gr/articles/almanac/213237/to-ergastirio-toy-feidia-stin-olympia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A6%CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%AF%CE%B1> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 05/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=500 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 07/04/2020).
- <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Olympia/N.D.ARX.htm> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 07/04/2020).
- <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Olympia/N.D.ARX.htm> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=493 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/04/2020).
- <https://m.naftemporiki.gr/story/1139163/ereuna-ston-nao-tis-iras-stin-arxaia-olympia> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=538 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5983 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).

- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5846 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5845 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=8896 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5823 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=536 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5982 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5863 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5825 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5842 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5843 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5844 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%9B%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC_\(%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%9B%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC_(%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1)) (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5861 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=532 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).
- http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5985 (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/04/2020).

- Βλ. <http://www.sportolimpico.it/dmdocuments/GO-ANTICHI-2.pdf> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28/06/2020).
- <https://www.tovima.gr/2010/02/28/culture/oi-sprinter-tis-arxaias-messinis/> (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28/06/2020).